

1

אונקלוס

בראשית ו נח

צו

ט אלה תולדת נח נח איש צדיק
תמים הוה בדרתיו אתהאלהים

רש"י

לקט בהיר

(ט) אלה תולדות נח נח איש צדיק. (כ) הואיל
והזכירו (כ) ספר בשבחו, שנאמר (משלי י"ז) זכר לדיק
לזכרה (א"י ברא"י פ"ו), ד"א ללמדך* שעיקר
תולדותיהם של לדיקים מעשים טובים (ב"ה):
דורותיו. (י) יש מרבותיו דורשים אותו לשבח,
כל שכן שאילו* היה בדור לדיקים היה לדיק יותר,
ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה לדיק ואילו
היה בדורו של הצרחה לא היה נחשב לכולם (סנהד'
ק"ח - הנח"ח): את האלהים התהלך נח. וצאצרהם
הוא אומר (כ"ד מ"י) אשר התהלכתי לפניו* (כ"ה), נח
היה לריק סעד לחומכיו, אבל הצרחה היה מתחזק
שינוי נוסחאות • למד - למד. • איילו. • התחזק לפני (י"ח א).

(כא) פתח בתולדותיו וסיים בשבחו (רא"ם), עוד קשה לו,
הלא קורא הדורות מראש מפסוק זה ספר תולדות וכו',
וכולם חסיד במחברת הוא"ו, וכאן פסק במיבת אלה ולא
אמר ואלה, ועוד הלא כבר אמר גם תולדות נח צרחה
הקודמת (לברש), ועוד למה אמר צ' פעמים מיבת נח
(מהרש"ל: כב) פ"י הזכיר אותו ואת מאורעותיו
צפרעות ועוז. לספר השתלשלות הדורות, לכן אמר אלה בלא
וא"ו, ולכן חזר ואמר ויולד נח וכו' ויהיה פ"י תולדות
מאורעות וקורות (לברש), ובעבור שלדקות וממות אינם
מאורעות רק סיבה למאורעות, והיה די במה שאמר להלן
(ו' א') בל אלה וכו' כי אותך ראיתי לדיק, לכן אמר
שהכרח הוא מכת הפסוק זכר לדיק לזכרה, וזה דחוק קצת
שבחוב לא נאמר זכר לדיק לשבחו אלא לזכרה, וכאן אינו מזכרו (ואפ"י שרש"י מפ' מיבת "לזכרה" שזכירתו יהיה לזכרה,
פ"י מעשה פעולה שהשומעים יזכרוהו, כלומר משבחהו וזאת יהיה לו לזכרה. - ב"ב), ולכן הביא גם הדרוש בדבר אחר
(מ"ל), ואם רק הדרוש די פעם אחד מיבת נח, אלא ודאי כוונתו גם ללמד זכר לדיק לזכרה (מהרש"ל: כג) ילא
לרבותיו ז"ל לומר "עיקר" מיבת אלה בלא וא"ו, הפוסל וממעט את אחרים בערכו, כלומר בניהם ובגויהם טפלים הם
להם בערך מעשים טובים (ארה"ח), וגם לפי דרוש זה נשאר פ"י מיבת תולדות מאורעות (לברש): כד קשה היה להם
לר"ל יתור מיבת בדורותיו, כי פשיטא הוא שבדור שהוא חי באותו דור היה מה שהיה, ולא בדור אחר, ועל זה אמרו שניהם,
שלמעט הוא באל, והמיעוט כל אחד לפי דרכו, חד סובר שמקושר מיבת בדורותיו אל מיבת "היה", ובל להדגיש הזמן ולמעט
זמן אחר של לדיקים, וחד סבר שמקושר למיבת לדיק, ובל להדגיש שלדקת זה הוא לגבי זדקת ורשעת אנשים שבדורותיו,
ולמעט בל לגבי זדקת אצ"ה, ולפי ששניהם מתאימים היטב בפשט הכתוב ואין להכריע ביניהם הביא רש"י שניהם, אבל
אומרו איש לדיק תמים הכל מודים שלשבחו נאמר, גם במהות זדקותו של נח אין פלוגתא שהיה לדיק צינוני, וגרמא לזה היה
רשעת הדור שהיה יחיד ציניהם, ולפ"י אין קושיא ואין ראיה שבל רש"י להכריע ביניהם כסדרא הא' במה שפירש בדיבור
הקודם זכר לדיק לזכרה, שזה לכל הדיעות, גם אין קושיא וראיה להפך ממה שפירש בדיבור הסמוך נח היה לריק סעד וכו'
שכו"ע מודים בזה, גם מה שפירש (ו' ז') נח מקטני אמנה היה כו"ע כן סברי (רא"ם), וא"ת למה יספר הכתוב גנותו של
לדיק במיבת בדורותיו לתד דעה, גם במיבת את האלקים, וכן מפני מי המצול לכולי עלמא, וי"ל שכל זה הוא לגנותו של הדור
ולשבחו של נח, לומר בל וראה כמה מקולקלים היו שמענו את לדיק זה מלהיות כאצ"ה (ד"ד): (כה) א"כ משמע
לכאורה שנה גדול, כי את האלקים נראה יותר דבוק (יפ"ח): (כו) כי מיבת "את" פירושו עם, כלומר הלך אמו בשוה ולא
נטה מדרכי ה' כלום, אבל היתה עמו בעזרתו (שלא ישחקק במעשה דור המבול, - תנח"י) אבל לפניו פ"י מעצמו שלא למדו

אור החיים

ט. אלה תולדות נח. אומרו אלה שיורה על
פיכול זולתם. יש מקום לומר שנתכוין
לפסול דורו אלא שלא היה צריך להודיע זה שכבר
נפסלו ונחתמו ליממות. אכן יתבאר על דרך אומרו
ז"ל (צ"ר ל') עיקר תולדותיהם של לדיקים מלות
ומעשים טובים ע"כ. דקדקו לומר עיקר ולא

אור בהיר

הספיק להם
שם תולדות
העיקר ללדי
צרחה הקו
יתבאר על ד
נח אומר לנח
הלא עמך
והוא אומר
לא היה צו
אלא לו לעל
בדורותיו,
להזכירם לנח
ממנו ובשמו
יחיד הוא צו
לדיקים היו
הלדיקים מי
רשעים היה
מה שלפניו
על זה הדרן
תולדותיו מי
והוא על דני
שבחה הקצ
נשמעה לחו
וכו"י ריש
ומליפין אור
זה הוא שמ
תולדת שני
דרך אומרו
ע"ד מליה. ו
בניהם חרעם.
מה שבל למענ
לדיקים הקוד
רוח לדיק שאי
חיים מהמרד,
אומר מיבת צו
בעונה אלה עו
בעונה.

כי אומר נאמי צדיק לפני דבור הצב - לקח עוסר דצדוק ג' ה'

הַתְּהַלְּקֵי-נַח: וַיּוֹלֵד נַח שְׁלֹשָׁה בָנִים הַלֵּידָה נַח: וַאֲזַיֵּיד נַח תְּהֵאָא בְּנִין

לקמ בהיר

רש"י

ולא סייעו שהרי נחנסה בנסיונות קשות (ג"א: כז) כאילו אמר הלך נח, ואין חילוק ביניהם, אלא שזה נקרא לשון קל לפי שהלמ"ד רפה ואין בו דגוש, התהלך הוא לשון כבד מפני הדגוש שבלמ"ד (מ"ד: כח) פי' כדי שלא יקשה לך מפסוק התהלך לפני והיה תמים וכן רבים שאינו לשון עבר, ע"כ אמר שזה משפטו של לשון כבד שבאותו משקל עצמו יכול להיות עבר ליחיד נסתר, וגם יכול להיות עמיד

(ומהלך) צדקו מאליו (ב"ה): התהלך. לשון עבר^(כ), וזהו שמושו של לשון*, בלשון כבד משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד^(כ), קום התהלך (י"ג י"ז) להבא, התהלך נח לשעבר, התפלל צעד עבדיך (ש"ה י"ב י"ט) להבא, ובה והתפלל אל הבית הזה (מ"ה ה' מ"ג) לשון עבר^(כ), אלא שהוא"ו שבראשו הופכו להבא: שיווי נוסחאות * של למיד - של ה"ה.

ליחיד נוכח צנוי, ונריך אמה לפותרו כל אחד לפי הענין, ומביא על זה ראיות (מ"ד: כט) פי' אפילו בלא וא"ו אי אמה יכול לומר לשון עמיד, שאין שייך כאן הנווי, כי שלמה המלך ע"ה ביקש מהקב"ה שאם יבא אדם להתפלל בבית המקדש שבנה יתקבל מפלמו, ובהכרח לומר שהיתה לשון עבר בלא צווי והוא"ו מהפכו לעמיד בלא צווי, כי כן משפט הוא"ו להפך, ופשוט הוא שגם הוא"ו של חיצת, ו"בא" נריך להיות כדי להפך חיצת בא מן עבר לעמיד, שאל"כ אלא יאמר בא והתפלל או פעולת הוא"ו להוסיף ולא להפך, כלומר כבר בא וגם כבר התפלל (ג"א):

אור החיים

י. וַיּוֹלֵד נַח וגו'. קשה א' למה הולרך לחזור פעם ב' לומר ויולד והלא כתבו בפרשה הקודמת. ב' למה הולרך להזכיר שם נח ולא סמך על הזכרתו בסמוך. ג', למה הולרך לומר לירוף חשבונם שלשה. ד', לא היה לריך לומר בנים הלא מואמרו ויולד הדבר מובן כי הבנים בניו. ה' למה כתב ג' אחין. אכן הכוונה היא להיות שאמר הכתוב אלה תולדות נח וגו' להודיע מה שפירשנו בו שהכתוב מסדר כל פרעו מעשיו הטובים אשר מלדס מלא נח מן צעיני ה' אם לא היה חוזר הכתוב לומר ויולד נח וגו' תבא הסברא לומר כי בא לפסול ג' הבנים ללד שאין לו בהם שבח ולא זכות מהם^(י) ודבר זה יהיה בא' מצ' סיבות או ללד שהיו ב"מ רשעים^(י) או ללד שלא עשה נח לשם מלכה אשר על כן חזר הכתוב וכתבם בסדר תולדותיו הטובים כי גם את זה עשה ללד לרקוחו לקיים מלות צוראו. ומלאתי במדרש שאמר (ילקוט בראשית מ"ג) וזה לשונם הסתכל נח שהם מנעיסים להקב"ה אמר מה לי להסתכל צפריה

ורביה עד ת"ק שנה אמר ימות האיש בלא בניס וה' אמר פרו ורבו מיד נזקק לפריה ורביה, הרי כי הולידם ללד קיום המין ללד. וראיתי לדקדק הכתוב לדברי המדרש על זה הדרך את האלהים התהלך נח פירוש שראה שהיה קרוב ללכת בדרך כל הארצ^(י) לזה תיקף נשא ויולד ג' בניס. או על זה הדרך^(י) את האלהים פירוש לשון דיינות הלך בצחינת הדין וראה שיענש אם לא יקיים מלות פריה ורביה ולזה ויולד וגו'. עוד יראה על פי דבריכם ז"ל (ב"ר כ"ו) שנתכוין שיהיה הזכור עדיין לא הגיע לעונש בן מאה שנה, כפי זה יראה אומרו את האלהים שפע בדין שיהיו פטורים בניו כפי הדין ואז ילדס שלא יענשו בהגיע המבול כי עדיין אינם בני עונשים. ועם שהולרך להזכיר שמו פעם אחר פעם לדברינו יבא על נכון כי יכוון לומר שהוליד מנוחה של ג' בניס צמה שנתחכם הולידם בסדר זה שלא יהיו בני עונשין בצא מבול, ועוד אחר האמת לא מלבד שלא היו בני עונש חף על פי כן לריכים היו לזכות הארצ^(י) ובאמלעותו נמלטו,

אור בהיר

יד) אין הפירוש שכל לפסול אותם לומר שהיו רשעים, אלא הפירוש שכל לפסול מנה זכות שהוליד בניס. כלומר, שאין נחשב לנח בן מעשיו הטובים דבר זה שהוליד בניס. (טז) ואם כן אינם שבה לנח, שמוטב היה שלא היו. (טז) כלומר, מוכר מיום המיתה המרומז בביתם אלקים. (יז) ולפי ב' דרכים הראשונים הללו מיושב רק קושי הא', אבל לדרך הג' מיושב כל הדקדוקים. (יח) וב'

ית שם י
יא ואתחבב
יאתמליאת

(יח) ותשחו
כל צער את
תשחיתון (כ)
כוונתו שהיא ט
תעאו למה יאז
חלקים את המו

ולא ולמד מנ
ואף על פי כ
(לקמן ז' א'
להם רביהם
ולא להם לב
הרמוזים בג'
הם ניולו. ו
דרך מה שא
דקרא קא ח
ויהי נח בן
(י) אלה תו
שנחיס אחר
תכמתס קא
לומר שלש
לסידורם ש
בנשמע כי ד
בניס הרי ג
לסדרם כסו

יא. ותש

צפרשה הכ

דברים נרמז כל
מאחר שגילה ה
הלא לית אחר

שְׁנַיִם מִכֹּל תָּבִיא אֱלֹהֵי־תִבְיָה לְהַחֲיוֹת
 אֶתְךָ זָכַר וְנִקְבָּה יְהוָה: כ מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ
 וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכֹּל רֶמֶשׂ
 הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכֹּל יָבֹאוּ
 אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת: כא וְאֵתָה בְּחִילְךָ מִכֹּל־
 מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסְפַּת אֵלֶיךָ וְהָיָה
 לְךָ וְלָהֶם לְאֹכְלָה: כב וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל־
 אֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ אֱלֹהִים בֵּן עֵשָׂה: שְׁנַיִם ז
 76 א וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא־אִתָּה וְכָל־

מִכֹּל תַּעֲרֵף לְתַבּוּתָא לְקִימָא
 עִמָּךְ דְּכֵר וְנִקְבָּא יְהוָה: כ מִעוֹפֵי
 לְוִנְהוּ וּמִן בְּעִירָא לְוִנְהוּ וּמִכֹּל
 רֶמֶשׂא דְאֲרֻעָא לְוִנְהוּ תֵרִין
 מִכֹּל יַעֲלוּן לְוִתְךָ לְקִימָא:
 כא וְאֵת סְב לְךָ מִכֹּל מִיכֹל
 דְּמִתְאָכֵל וְתִכְנֹשׁ לְוִתְךָ וְיֵהִי
 לְךָ וְלָהֶון לְמִיכֹל: כב וַעֲבַד נֹחַ
 כְּכֹל דִּי פִקִּיד יְתָהּ יְיָ בֵּן עֵבֵד:
 א וַאֲמַר יְיָ לְנֹחַ עוֹל אֵת וְכָל אֲנָשׁ

לקט בהיר

רש"י

שנים מכל. מן הפחות שבהם לא פחתו משנים יי
 אחד זכר ואחד נקבה: (כ) מהעוף למינהו. אותן
 שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם יי, ומאליהם
 באו, וכל שהחיה קולעתו הכנים זה (סנהד' ק"ח) -
 תנח"י י"ג: (כב) ויעש נח. זה בנין החיבה יי (ב"ר):
 (גב) כלומר אין הפי' דוקא שנים מכל, אלא הפי' לכל הפחות
 שנים (רא"ם), ועיין בפסוק ו' ט': (ג) ופי' למינהו אותן
 שנשאר למיניהם ולא נחטבו, ואין סביר לומר שנת הלך
 למדברות וליערות לצוד חיות ולהרים הרמים ומחמת השמים
 לצוד עופות, וכן הוקשו ז"ל צ"ר, ועוד אחר כל הטייחא
 מהיכן ידע שלא נשאר מחמת הארץ ובנקיקי סלעים, אלא
 ודאי מאליהן באו פי' הרבה באו עד פתח החיבה, ומהיכן ידע
 אח למינהו, כל שהחיה קולעתו (רא"ם), והגם שהם ב'
 סברות בסנהד' סבר רש"י שר' אבוהו להוסיף על מה שסיקר ר'
 חסדא ולא פליגי (ג"א), והמדובר כאן שנים מכל, אבל
 חשלוס הו' בטוריים, נאמר חקך לך (במ"ח): (גד) שעל ביאתו
 והנחת בעלי חיים עדיין לא נטווה אלא אח"כ, ומה
 שכחזר לפני זה, פירושו עמיד אהה לנח ועמיד אהה להביא,
 כדי לתת לו טעם על בנין החיבה ועל חדריה ועל גדולתה

אור החיים

לו ליכנס לחיבה בקיום צריח זה והגם שלא הזכר
 שם צריח יי, סמך על מה שהזכר כאן, ואפשר
 שרמזו באומרו ויזכור אלהים כי שם זה יקרא על
 המשפט וצדין זכר את הצריח יי. ורז"ל דרשו (צ"ר
 ל"ג) כי הפך הדין לרחמים לצד לדקותו, וזה דרך
 דרש:
 ב. מהעוף למינהו וגו'. היה לו להקדים
 הבהמה אם ממעלה למטה
 מסדרם, ואם ממטה למעלה למה סדר רמש
 אחר בהמה. ואולי כי העוף יש בו נד מעלה כי הוא
 מרובה אין קץ, ולא ולמד שהמועטים שבעופות הם
 הטמאים יי והם כ"ד ואמרו ז"ל (חולין ס"ג): שק"ך
 מיני עופות צבר הבית וכולן מין איכה, ולא ולמד
 לעבורים שהם הרבים כמה וכמה והבהמה
 המועטים הם העבורים עשרה ואין במינם כל כך
 מרובה בכל מין כעופות אשר על כן אוהו על
 העופות שהם הרבים תחילה ולריך להביא מכל מין
 ומין שצכל פרט ופרט ואחר כך הזכיר הבהמה
 שהיא צמינה מועטת ואחר כך מינים השוריים
 בארץ יי. וכפי זה סידרם הכחזר דרך טרחתם
 ממעלה למטה:

אור בהיר

לעם, וזה יהיה אחר יליחם מן החיבה. (גא) שלא אמר שם ויזכור אלקים את הצריח אשר עם נח. (גב) בעבור שהצריח, עליו
 לקיים. (גג) שהכחזר פרט המועטים. והנה בגמ' חולין שלפנינו איתא ק' מיני עופות, ומן הסתם הייתה גירסא כו' ק"כ, וכן הוא

ביתך לכתב
 זכאי קרמי
 בעירא רב
 (א) ראיתי
 שאומרים מו
 צפניו (שיחבון
 להיות טבור
 כ"ו א): שבע

לדקותו, ולפי ז
 חמים (מ"ל):
 לצדוק אותם כ
 צוה לתוך המא
 וצפרט זה"א
 הכחזר וכלדכו
 מין ז' ז' אל מ

לריך לדעת ז
 חש ה' על
 באומרו בא
 דרכים או יו
 בזכותן ולסיו
 י"ד) עשה ל
 היא לצד שט
 שיחשוב נח
 ומיודעיו ויד
 יהיה שלא י
 לדבר זר למו
 ה' אליו כי ל
 לא לטעם ה
 הגעת שני

גד) פי' יהיה ז
 בני כשרים כ"ע

ביתך אלתתך כִּי־אתך ראייתי
צדיק לפני בדור הזה: ב מכל א
הבהמה הטהורה תקח־לך שבעה

ביתך קְתַבְתָּא אַרְי יתך חַוְיָא
זכאי קרמי קררא קרין: ב מכל
בעירא דקניא תסב קך שבעא

רש"י

לקח בדור

(א) ראיתי צדיק. ולא נאמר לדיק תמים, מכאן שאומרים מקלח שבחו של אדם בפניו" וכולו שלא בפניו (עירובין י"ח - ג"ח: 3) הטהורה. העתידה להיות עבודה לישראל למדנו שלמד נח תורה" (ג"ר כ"ו א'): שבעה שבעה. (זכר ונקבה) כדי שיקריב זקומו, ולפי דרכינו הכי פירושא, לפי שאני רואה אותך לפני פי לפי שאני מדבר עמך בפניך לך אני אומר לדיק ולא לדיק תמים (מ"ל): (ב) אין ר"ל בזה שאל"כ מהיכן ידע, שאפילו אחר שלמד תורה מהיכן ידע, הלא יש סימנים שאי אפשר לבדוק אותם כגון מעלה גרה או קרקבן נקלף וכו' ועל כן אמרו בזבחים קט"ו. שמאליהן צאו וכל שהתיבה וכו', הלא רצונו בזה למצו המאמר שאמר ה' לנח שיקח מהטהורה ז' ז', שאם לא למד וידע שיש טהורה ובלמי טהורה אין משמעות למאמר, ובפרט זה"א הידועה (ג"א). ולפי"ז אין פלוגתא בין צ"ר ובין ש"ס דזבחים (מ"ל). ומציא רש"י הצ"ר כדי לפרש לשון הכתוב וכדרכו בקודש, אבל ענין זה שבאו מאליהן כבר הביא מגמ' דסנהד' ויהיה פי' הכתוב עז"ה כשתראה שבאו לך מאיזה מין ז' ז' אל מדחס מה שהוא יותר משנים, הלא תקח לך ז' ז' כי הם הטהורים (מהרש"א): (ג) פי' ז' זכרים וז' נקבות,

אור החיים

כריך לדעת למה הולך לטעם זה מחדש. ונראה כי חש ה' על נח לכל יטעה במשמעות דברי ה' באומרו בא אחת וכל ביתך אל התיבה באחד מצ' דרכים או יחשוב כי כולם לדיקים הם ולא נמלטו בזכותן ולסיבה זו קשה מה שהקשו"י"י) בפסוק (ו') י"ד) עשה לך. או יחשוב כי בניו ונשי בניו הללחם היא לצד שעדיין לא הגיעו לכלל העונש וילא מזה שיחשוב נח להכניסם להגיל מקטני הדור קרוביו ומיודעיו וידין צדעתו כי אינם ראויים לעונש. ולו יהיה שלא יעשה כן על כל פנים תהיה לו צדעתו לדבר זר למה לא יולאו מי שאינו בן עונש. לזה אמר ה' אליו כי אותך וגו' תניח טעם לאומרו וכל ביתך לא לטעם היותם ראויים ולא לטעם היותם קודם הגעת שני העונש הלא מטעם זכותך כי אותך

אור בדור

(גה) פי' יהיה קשה לנח שהם יותר מג' ביהד, ולמה לבנות התיבה. (נד) שם בגמ' פליגי רבין גמליאל ור"ע בקטני רשעי ישראל, אבל בני כשרים כ"ע מודי שיש להם הגם שמתו בקטנם, עם כל זאת מסתם אם היו חיים היו נשארים בדת יהודית, ולא ימירו כבודם, מה שאין כן קטני עכו"ם, מסתם לא יתגיירו אפילו בגדלם. (נד) ולא אמר יבואו אליך.

ימא
ופא
זבל
זרין
קאי
זיבב
ויהי
נח
זכר:
אנש

רסי
אותן
ליהם
ק"ח:
(ג"ח):

הס ב'
ל אכל
ג ומה
דולמה

שק"ך
ולמד
בהמה
כל כך
בו על
כל מין
זבהמה
שוראים
צרחתם

ראיתי

זית, עליו
, וכן הוא

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחָה אֶת־הָאָדָם
 אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
 מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף
 הַשָּׁמַיִם כִּי נַחֲמַתִּי בְּי עֲשִׂיתֶם: ^ה וְנָח
 מֵצָא חֵן בְּעֵינַי יְהוָה: ^פ פפפ

תקפיהון כרעותה: ז ואמר יי
 אמחי ית אנשא די בראתי מעל
 אפי ארעא מאנשא עד בעינא
 עד רחשא ועד עופא דשמאי
 ארי תבית במימרי ארי
 עברתנון: ח ונח אשבח רחמין
 קדם יי: פ פ פ

לקט בהיר

רשי

(מ"ל): יט ועדיין קשה יתור מיבת מאדם, שהיל"ל גם
 בהמה גם רמש וכו', ועל פי ד"א ניחא שר"ל על ידי האדם,
 וא"כ היה נריך למחוט דגים וכל הנביאה בכלל, לזה הביא ב'
 דרכים, איש את רעהו יעוזרו (מ"ל): כ כבר פירשנו
 שכל לשון ניוחס מחשבה אחרת היא, "כי" הראשון הוא
 נתייחס טעם, ו"כי" השני מראה על הזמן, כמו כי תבואו אל
 הארץ, כלומר למה אמחה וגו' כי מחשבה אחרת עלתה לפני
 מאותה מחשבה שהיתה אז בשעה שעשיתם, והכוונה בזה
 שלא חפרשו שנחרטמי מעשייכם, שהלא סוף מעשה
 במחשבה תחלה:

הלדיקים העתידים לעמוד מהם: (ז) ויאמר ה'
 אמחה את האדם. הוא עפר ואציל עליו מים
 ואמחה אותו (כ"ה), לכך נאמר לשון ניוחס: מאדם עד
 בהמה. אף הם השחיתו דרכם" (סנהד ק"ח), ד"א
 הכל נברא בשביל האדם וכיון שהוא כלה מה לורך
 זאלו (שס): כי נחמתי כי עשיתם. חשבתי מה
 לעשותי על אשר עשיתם:
 חסלת פרשת בראשית

אור החיים

פירוש לא לזד מעשיו כי צחינת החזרה שחזר ה'
 מצריחת האדם לא יולנו היוחו לדיק ולזה הולרך
 לומר מלא חן ולא מחאו. ואין מזה הוכחה לומר כי
 לא היה לדיק כי הגם שהיה לדיק לא חלילנו לזקחו
 אלא צחינת החן שהשיג מאמלעות צחינת המלות,
 כי יש לך לדעת כי יש מלות שחוללחה היא להמשיך
 חן על האדם או צחינת ג' או ד' מלות ידועות, וה'
 לא הודיע חוללות המלות לטעם שאמרו ז"ל
 (תנחומא עקב) שירונו כל העולם לחוללות וזה נח
 זכה ומלא החן" (ב) גם שמו יגיד כן נח חן:

הוא עלמו שלל ידיעה זו ממנו" (כ"ט):
 ז. ויאמר ה' אמחה וגו'. הולרך לומר כי נחמתי
 וגו' ולא הספיק צמה שאמר
 בסמוך" (ב), צא לומר שטעם שאמר אמחה הוא
 לזד שניחם על עשייתם לא לזד מעשיהם הרעים, כי
 יש הפרש אם הכליון יהיה לזד מעשיהם הרעים
 ימלאון שלא יתחייבו כליה" (א) והם אותם שלא
 הגיעו לעונשין ואם יהיה הכליון לזד כי נוחם ה'
 קטון וגדול שם הוא בכלל הגזרה ולזה אמר אמחה
 וגו' כי נחמתי כי עשיתם ולטעם זה אין נמלט,
 ולזה אמר חוכך ומיד ונח מלא חן בעיני ה' (ב"ב)

אור בהיר

ההצעה מוכרחים, מה צכך, הוא יחן להם ואין מי שיקשה דבר, מה שאין כן הרשעים, שרצונם מחמת עלמם להרע, אם יצט צהם לטוב,
 אם כן בלחם אין כאן שום צחירה. (תכ"ב) ולא היה יודע אז כניכול מה שידע עתה, על כן וינחם. (תל) הלא אמירה זו היא
 לעלמו. כלומר, חשנ כן, אם כן כבר אמר וינחם ה' וגו'. (תל"א) הגם שכולם חטאו. (תל"ב) הלא היה נריך קודם לומר מעשיו
 הטובים שמלאם מלא חן. (תל"ג) בעבור ששמר הכל:
 בעור עולמות השי"ת סיימתי פ' בראשית

ה כה
 נשמר
 ואצרו
 אסיר
 ותהלו
 אשמיו
 ומלאו
 מראש
 יצא בו
 מעולם
 ויבטור
 עורים
 ומעקש
 בשת
 והעורני
 במשלם

כב והוא
 מציל מי
 נתן למי
 אבו בך
 ותלהמה
 יהנה בך
 ב פייתענ
 ולתבה
 כפרך מז
 ואתן אדו
 זרעך ומפ
 ובנותי כ
 עשיתיו:
 יחיו ויאכ
 וישמעו וי

בַּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לְעַמּוֹד
 לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־
 הַיָּמִים: ם רביעי ו וְכִי־יָבֵא הַלְוִי מֵאַחַד
 שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא גָר
 שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹתוֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה: ז וְשֵׁרֵת בְּשֵׁם יְהוָה
 אֱלֹהָיו בְּכָל־אֲחֵיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים שָׁם
 לְפָנָי יְהוָה: ח חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לֶבֶד
 מִמִּכְרֵיו עַל־הָאֲבוֹת: ט כִּי אֶתָּה בֵּא
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
 לְאֶת־תְּלַמֵּד לַעֲשׂוֹת כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם

בה יתרגי וי אלקה מכל שבטיך
 למקום לשמשא בשמא דני הוא
 ובגוהי כל יומיא: ו וארי ייתי
 לואה מחדא מקרויך מכל
 ישראל די הוא דר תמן וייתי
 בכל רעות נפשה לאתרא די
 יתרגי ז: ו ישמש בשמא דני
 אלקה בכל אחוהי לואי
 דמשמשין תמן בצלו קדם ז:
 ח חלק כחלק יכלון בר
 ממטרתא דייתי בשבתא דבן
 אתקינו אבהתא: ט ארי את עלל
 תירף למעבד כמעות עממא

האנון: י קא יי
 ברה וברתה ב
 מענן ומנחש וך
 ושאל ברין ו
 מתניא יב ארי מן
 אליו ובדיל תו
 אלקה מתרג
 יג שלים תחי

לעשות. יד חבל
 שנה ע"ה) כלומר
 מקולקלים ולהורו
 הוא חוק הגויים:
 עבודת המולך נ
 ומעצירו"י זין:
 קפמים. אחזקו קו
 חלק חס לא חלק.
 צעלו ישאל ומקלו
 אומר אלו נותני
 להחזיק"י) וחכמי
 (ספרי - סנה ס"ה)
 הפסיקו דרך"י מ
 חבר. שמלך נהו
 למקום אחד (סס -
 שמו פיתוס ומדע
 המת צבית* השח
 שמה ידוע"י) ל
 מכשפות (סס - ס
 המעלה בזכרותו
 (יב) כל עושה:
 חלק כל עושה חלק
 כ"ד): (יג) תמים
 עמו בתמימות ותל
 שינוי נוסחאות * להורות.
 מביט * בזכור.
 שאל אוב ששאל אוב
 לא יחא חייב עד שיעב
 כל אלה יכולים היינו
 והס דברי רבינו ע"מ

לקמ בדור

דש"י

לעשות מלשון גט מעושה) את בעליהן ואומרות לו קום עשה
 מלזה חדשה אשר עד חמש היה פטור ובחמש הוא חייב, וזו
 ראשית הגז דכתיב זהו לאן: (יח) לאן הוא שם כולל ויש
 במשמעו רבים ומיעוט רבים שנים (מהרש"ל): (יט) פי'
 כל עבודות אשר הכהן חייב בהן דוקא מעומד: (כ) רלונו
 לומר שזה מקושר לפסוק שלאחריו שאין כוונת הכתוב שיכול
 לבא בכל אות נפשו, פשוט שכן הוא כל ישראל יכולים ומלזה
 להם לבא בכל אות נפשו, אלא ובה ושרת בכל אות
 נפשו: (כא) ואין כהני המשמורה יכולים לעכב עליו, והוא
 בעלמו נוטל הבשר והעור וחוה ושוק, וזהו דחקותו של דרך
 הראשון שאינו מתאים אליו חלק כחלק יאכלו שהרי הוא
 נוטל הכל ואין כאן חלוקה, ודרך השני לבד לא די שלא
 היל"ל "ובא" בכל אות נפשו אלא ושרת בכל אות נפשו שלא
 מחמת חלואה הוא בא שמחוייב לבא ברגל ככל ישראל (מ"ל),
 גם נוכל לומר שאין סתירה וז' הדרכים ישנם צמחצ צפעס
 אחד עז"ה, ובה בכל אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' זה
 המביא קרבנות עלמו, ושרת בשם ה' ככל אחיו הלויים וגו'
 חלק כחלק וגו' זה ברגל, ולזה אמר רבינו בלשוננו דבר אחר
 "עוד" לימד (לבדוש): (כב) נדרים ונדבות סתם, אבל

לאח"י"י) ארבעה, חתן לו הרי חמשה (ספרי):
 (ה) לעמוד לשרת. מכאן שאין שירות אלא
 (מעומד"י) (ספרי - סוטה ל"ה): (ו) וכי יבא הלוי. יכול
 צבן לוי ודאי הכחוצ מדבר תלמוד לומר ושרת ולא
 לויס שאין ראוין לשירות (ספרי): ובה בכל אות
 נפשו וגו'": (ז) ושרת. לימד על הכהן שצא
 ומקריב קרבנות נדבתו או חובצתו"י) ואפילו במשמר
 שאינו שלו (ספרי - ב"ק ק"ע): דבר אחר עוד לימד על
 הכהנים הבאים לרגל* שמקריבין (במשמר) ועובדין
 בקרבנות הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל,
 ואע"פ שאין המשמר שלהם (ספרי - סוכה י"ה):
 (ח) חלק כחלק יאכלו. מלמד שחולקין צעורות
 ובצער שעירי חטאות יכול חף צדצרים הבאים שלא
 מחמת הרגל כגון תמידים ומוספי שבת וגדרים
 ונדבות"י) תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות חון
 ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל"י) שנקבעו
 המשמרות (תענית כ"ז) ומכרו זה לזה עול אחת שצחק
 ואני אטול שצחי (ספרי - סוכה י"ז): (ט) לא תלמד
 שינוי נוסחאות * ברגל.

בשלמי חגיגה ועולות ראה משרתים כל הכהנים וחולקים בחוה ושוק וצעורות, וכן לחם הפנים חס חל שנת ברגל כדאיתא
 בספרי ובסוכה: (כג) דכתיב (דה"א ט' כ"צ) המה יסד דויד ושמואל הרואה, שחלקו את הכהנים והלויים לכ"ד משפחות
 וכל משפחה עבד צ' שבעות בשנה התחיל בשבת וגומר בשבת הבאה, וזו נקרא מכירה כלומר חליפין, אבל לא חלקו רק אותן
 עבודות ששוו בכל שבע לא המועדות וקרבנות הכהנים ע"מ:

הָהֵם: י לֹא־יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנֹי־
 וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קִסָּם קִסָּמִים מְעוֹנֵן
 וּמִנְחָשׁ וּמִכֶּשֶׁף: י וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׁאֵל
 אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֱלֹהִים: יב כִּי־
 תוֹעֵבֶת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגִלְלַת
 הַתּוֹעֵבֶת הָאֵלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ
 אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: יג תָּמִים תְּהִיֶה עִם יְהוָה

האנון: י לא ושתכח בך מעבר
 ברה וברתה בנורא קסם קסמין
 מענן ומנחש וחרש: יא ורשין רמן
 ושאל ברין וזכורו ותבע מן
 מתיא יב ארי מרחק יי כל דיעבר
 ארין ובדיל תועבתא הארין יי
 אלקה מתרד יתהון מקדמה:
 יג שלים תהי בדתא ריי

לקט בהיר

רש"י

(כד) משום דק"ל למה לא אמר כמו בשאר מצות לא תעשה
 כחשנות הגוים, ואם רוצה לאסור גם הלימוד היל"ל לא
 תלמוד תועבת הגוים, אלא ודאי למעט צא (מ"ל): (כה)
 פי' צריך אמה להיות מצין על הנסמרות שלהם שלא יטעו
 אותך באחיות עינים ואל תתפעל מהם, ולשון רש"י בשבת
 להצין שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נביא שקר לפניך שחצין
 שהוא מכשף עכ"ל: (כו) כבר נחבאר סוף פ' אחרי שאינו
 שורפו אלא מעצירו חי זו עבודתו וכן כתב רבינו בפירוש
 בסנהדרין: (כז) פי' עושה שום מעשה כישוף במקלו ועי"ז
 אומר עמידות, ומביא ראיה שהנביא המתמרמר מה מאוד
 הגם בשפל המצב ששואלים עמידות במקל הרי שדבר זה מן
 הקסמים הוא: (כח) כבר אמרנו בפ' קדושים י"ט כ"ז
 שאין דברים אלו נאמרים רק באופן שאין בו שום טעם
 להיות כן, אבל אם הוא מלמא בטעמא כגון אליעזר עבד
 אברהם שראויה שפיהה גומלת חסדים וכדומה אינו נכנס
 בגדר מעונן ומנחש: (כט) פירש"י אוחז וסוגר עיני
 הבריות ומראה להם כאילו עשה דברים של פלא והוא אינו
 עושה כלום עכ"ל: (ל) כי מנחש מלשון נסיון, כמו (ברא'
 ל' כ"ז) נחשתי ויברכני ה': (לא) מתחת זרועו, כן הוא
 בספרי והוסיף רבינו לבאר שאין הפי' משחיו של מת אלא
 המת מדבר מפיו מתוך שחיו של המכשף, משח"כ ידעווי
 מדבר מתוך פיו: (לב) יודע שם חיה (רש"י): (לג)
 פירש"י בזכורו מעלה ומושיב את המת על זכרותו, בגלגולת,
 המוטלת מן המת לארץ ועונה מה ששואלים אותו ע"י
 כישוף עכ"ל, וזו מן הספרי, ולפי"ז יהיה החילוק בינו לבין
 שואל אוב ששואל אוב מעלה את המת לבין שחיו: (לד)
 לפי שאומר ובגלל החושנות האלה ה' וגו' מוריש אותם מפניך יכול
 לא יהא חייב עד שיעבור על כולם ת"ל כל עושה אלה אפילו אחת מהם (לשון הספרי), פי' לפירושו שאם היה אומר עושה
 כל אלה יכולים היינו לטעות ולומר שדוקא אם עושה כולם (אבל גם אז אינו הכרח) משח"כ כל עושה אלה אין ספק עוד,
 והם דברי רבינו עלמס, ובה לא יקשה דכתיב (ויק' י"ח כ"ד) אל תטמאו בכל אלה ואעפ"כ אנו אומרים באחת מכל

לעשות. יד) אבל אמה למד להצין ולהורות* (ספרי -
 שנה ע"ה) כלומר להצין מעשיהם^{כ"ה} כמה הם
 מקולקלים ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזכ*
 הוא חוק הגוים: (י) מעביר בנו ובתו באש. הוא
 עבודת המולך עושה מדורות אש מכאן ומכאן
 ומעצוריו^{כ"ו} צין שתיבה (ספרי - סנה' ס"ד): קסם
 קסמים. אחיזה קוסם האוחז את מקלו ואומר^{כ"ז} אם
 אלך אם לא אלך, וכן הוא אומר (הושע ד' י"ג) עמי
 בעלני ישאל ומקלו יגיד לו (ספרי): מעונן. רבי עקיבא
 אומר אלו נותני עונות שאומרים עונה פלוני יפה
 להתחיל^{כ"ח} וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים^{כ"ט}
 (ספרי - סנה' ס"ה): מנחש. פתו נפלה מפיו לבי
 הפסיקו בדרך^ל מקלו נפל מידו (ס"ה - ס"ג): (יא) וחבר
 חבר. שמלרף נחשים או עקרבים* או שאר חיות
 למקום אחד (ס"ג - ס"ה): ושואל אוב. זה מכשפות
 ששמו פיתוס ומדבר משחיו^{ל"א} (ס"ג - ס"ה) מעלה* את
 המת בבית* השחי שלו: וידעונו. מכנים עלם חיה
 ששמה ידוע^{ל"ב} לתוך פיו ומדבר העלם על ידי
 מכשפות (ס"ה - ס"ג): ודורש אל המתים. כגון
 המעלה בזכרותו*^{ל"ג} והנשאל בגלגולת (ספרי):
 (יב) כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר
 אלא כל עושה אלה^{ל"ד} אפילו אחת מהן (ספרי - מכות
 כ"ד): (יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך
 עמו בתמימות ותלפס לו ולא תחקור אחר העמידות
 שינוי נוסחאות * החרות. * שזו היא עבודה של גוים. * ועקרבים. * ומעלה.
 מביא. * בזכור.

אלהיך: חמישי יד כי | הגוים האלה אשר
אתה יורש אותם אל מעננים ואל
קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך
יהוה אלהיך: טו נביא מקרבך מאחריך

אלהיך: יד ארי עממיא האין די
את ירת יתהון מן מענניא ומן
קסמיא שמעין ואת לא כן יהב
להיך: טו נביא מקרבך

רשי"י

לקט בהיר

אלה כל מה שיבא עליך קבל בחמימות* (ל"ה) ואל
תהיה עמו ולחלקו (ספרי): (יד) לא כן נתן לך ה'
אלהיך. (לא נתן לך כן הקב"ה) לשמוע אל
מעוננים ואל קוסמים שהרי השרה שכונה על
הנביאים (י"ח) ואורים ותומים (י"ט): (טו) מקרבך
שנינו נוחות בשלמות.

לה: (לה) לשון הספרי: כשאתה תס חלקך עם ה' אלוקיך
עכ"ל, מזה משמע שכל מה שאמר רבינו עד כאן יאמר
תיבת תמים, ואח"כ אמר הכתוב תהיה עם ה' "אלהיך"
שהוא יהיה אלוקיך א"כ אתה עמו ונחלתו: (לו) כן הוא
הגירסא בדפוס הראשון, וכן היה לפני המפרשים
הראשונים, ופירושו שרבינו מפרס את הכתוב במכוון גם

אמר הקב"ה במקום ה' אלוקיך שכאשר הוא עם משמע לך לא כן נתן כאשר נתן לנוענים בעבור שהוא אלוקיך, וזה אינו,
שהוא לא נתן הכישוף והקסם לשום צדיק, אלא פירושו שמה שנתן לך לדעת עמידות לא נתנו לך כן באופן שהגוים עושים
(ד"ד), אבל אין זו אזהרה על הכישוף לומר לא נתן לך רשות לעשות כן, שהרי תיבת נתן עבר הוא שנתן כבר ואם עמה הוא
מורה למה אמר שכבר נתן (ג"א): (לו) זה פי' פסוק הסמוך המוזכר לכתוב לא כן וגו' אלא נביא מקרבך וגו', והענין הוא
שאל יאמר ישראל אמת שאין לנו נביאים לידע עמידות לתקן דבר מקודם שהבועה בה' חסד יסובבנו ולא יאונה אליו כל רע,
אל סוף כל סוף הם הגוים במדרגה גבוה ממנו שהם יודעים עמידות ע"י כישוף הנאסרה עליו, לזה אמר שאקים לכם
נביא ואורים ותומים (אודה"ח), וכן הוא בספרי, אלא שהעמידו כל דרשם על פסוק זה בלי פסוק הסמוך, וז"ל, שמה
חאמר, להם יש צמח לשאול ולי אין לי ח"ל ואמה לא כן נתן לך ה' אלוקיך, לך נמנה ואמה מניח דברי תורה וממסקם בצטולה

אור החיים

יג. תמים תהיה עם ה' (י"ג) פירוש לפי שנוה
עליו בסמוך לבל יעון ויכסף ולבל
ישאל באוב וגו' אמר תמים וגו', פירוש כלום טעם
כל הדברים הוא לדעת העמידות ולהתנהג על אשר
יורו ולחקן החסרון כאשר יוכל עשות, אם תהיה
עם ה' תמים תהיה לא יחסר לך דבר ואין מה
שיגיד המזל עליך חתקים לרעה, וזה לך האות
אברהם שהחלה לפני ה' הגם שכראת המזל עליו
שלא יוליד נחשק וילד (שבת קנ"ו:), וכפי זה תיבת
תהיה נמשכת למעלה ולמטה על זה הדרך תמים

אור בהיר

בג) אינו ידוע כוונת תמים מה מורה בזה, אם כפירוש רש"י ו"ל אל מחקור אחר העמידות, ממ"ע אם בדרך הישר, אדרבה איזה חכם
הרואה את הנולד, אם בדרך איסור הלא כבר לזה עליו בפרטות. (ב) החילוק שבין ה' הדרכים נראה לי שלפי דרך הא' כן פירושו,
תמים תהיה בני חיי ומוזני אם תהיה עם ה', ופי' אלוקיך כפשוטו, כלומר, שמתעבדו באמת, ולפי דרך הב' כן פירושו, תמים תהיה בני
חיי ומוזני כשאתה עם אלוקיך ולא עם המזל, ופי' אלוקיך שופט שכל, ולפי"ו חסר מן הכ' שזאת תהיה בחנאי שמתעבדו באמת, והוא מובן
מאליו, ומה שהקדים לומר שתיבת תהיה נמשכת למעלה ולמטה הוא שייך לבי הדרכים. (א) הלא כבר אמר זאת כחובבות הגוים
וגו' ובגלל וגו'. (ב) היל"ל ואמה לא תעשה כן.

מאחריך פ
מנה תקנ
מקדם יי
דקדקא
קמשמע
אלהי וי
לא אחוי
יי קי אונ
אקים קו
ואתן פ
וימפד
אפקרנה:
יקבר קפ

מאחריך

אלוקיך מו
לזה דע או
העמידות צ
שהרי לא ק
מן

רגלו, וז
יקראבו
להשיב כ
גדולה שו
אמר נבני
בצעלת ל
אוב וידג

סג) ולדך
אוב. כ
לע א"כ צ

9

בשער רוח הקדש ואמרו פ"ק דסוטה דהוי כאלו בא על העריות. ואמרו דאין עפרו ננער ואינו קם בתחית המתים. ולפי האמור מצינו טוב טעם דעל ידי הגאון פוגם בשם י"ה ולכן ה"ל כאלו בא על העריות דגם הוא פוגם י"ה כאמור ומש"ה מאבד העה"ז כאשר אמרו שם פ"ק דסוטה שנפחת מהעוה"ז וגם העו"ל הבא ואין לו תחית המתים והטעם שפגם בשם י"ה כעובר ובא על העריות שפגם בשם י"ה ובי"ה ה' צור עולמים שברא העולם הזה והעה"ב בשם י"ה והוא שפגם בשם י"ה נאבד מהשני עולמים אם מת ברשעו ולא שב בתשובה:

ובזה פירשנו בעניותנו מה שאמרו האי מאן דיהיר אפי' אאנשי ביתיה לא מתקבל שנאמר גבר יהיר ולא ינוה. וצריך להבין דזאת האשה מסתמ' ראתה אותו ומש"ה נתרצית לינשא כי בעיניה הוא מסולסל ומתוקן ונכבד. ואיך עתה אינו מתקבל אצלה אמנם ע"פ האמור ניחא דכיון דהגאון פוגם בשם י"ה ושם י"ה היא השורה בין איש לאשה זה שפגם בו לא זכו ואש אוכלתן לכן אינו מתקבל אאנשי ביתיה:

נמשך לזה אפשר לתת טוב טעם למ"ש בס' גימטריא' רבינו יהודה חסיד כ"י כי ט"ו שנים היו ביחד אבוי' העולם ולמדו בתורה ט"ו שעות בכל יום עכ"ד והאריך בזה ואפשר כי יען העה"ז והעה"ב נבראו בשם י"ה לכן רצה הקב"ה שאבות העולם שהם יסודות ציקריים לעה"ז ולעה"ב עמדו ט"ו שנים כמספר שם י"ה וגם למדו תורה ט"ו שעות בכל יום ליסוד העה"ז ועה"ב שנבראו בשם י"ה. ובוה אפשר סוף התהלים ותחילת' כל הנשמה תהלל י"ה שם י"ה שבו נבראו העה"ז והעה"ב. ועל זה נעוץ תחילתם בסופן אשרי האיש וכו' ובתורתו יתגה וכו' שלומד ט"ו שעות כמו האבות, אשר פרינו יתן בעתו ואו"ל מע"ש לע"ש דאיש ואשה שזכו י"ה ביניהם:

ואפשר שזה רמז אלה תולדות נח נח איש צדיק שהיה נשמר מעריו' כתנאר שם צדיק הרומז ליסוד תמים שהיה עניו ושפל רוח כמ"ש פ"ק דע"ז דף ו' תמים בדרכיו וזכיר

רש"י שהיה עניו ושפל רוח וא"כ בזה היה מרכבה לשכינה בעונה וכי היכי דהגאון פוגם בשם י"ה בר' דהעניו מאיר בו שם י"ה דמרובה מדה טובה וגם שהיה צדיק וזכו הוא ואשתו להיות שם י"ה ביניהם ובוה זכה לעה"ז ועה"ב וזה רמז תמים הי"ה תיבת הי"ה שם רמז דהיה מרכבה לשכינה שהיא אות ה' אחרונה היא אות ה' ראשונה מתיבת הי"ה ואח"ז י"ה שזכה שהיה שם י"ה ביניהם וזה רמז תיבת הי"ה:

א"נ אפשר דדור המבול חטאו בגול ובזנות ונח היה שמור מעונות אלו ואמרו רז"ל דלא היה כדאי לינצל וז"ש כי נחמתי כי עשיתים ונח. אמנם מלבד שהיה נח נשמר מעונות הדור היה עניו והעניו הוא כאלו הקריב כל הקרבנות כמ"ש ריב"ל ובהא אם היה לו איזה דבר בעונה ניצול דהו"ל כמקריב קרבנות ונסלח לו. וז"ש כי נחמתי כי עשיתים ונח מצא חן אתמהא וכי משוא פנים יש בדבר. לו"א אלה תולדות נח שתולדותיו אלה ולא אתרים ה"ז דנשמר מעריות איש צדיק כמו שפירש"י בע"ז דף ו' צדיק במעשיו בלא חמס ונמצא שהוא ניצול מעונות הדור. ובאשר אין אדם צדיק בארץ שלא יחטא לו"א תמים היה שהיה עניו ושפל רוח וע"י העונה הוא כמקריב כל הקרבנות ונתכפר לו איזה חטא וע"י העונה את האלהים התהלך נח שהיה מרכבה לשכינה כמ"ש אני את דכא. ואפשר דרמז שהיה לו חן בעיני ה' בעבור העונה כי מצ"א גימט' עונה שם רמז דענותו גרמא לו מציאת חן ודוק:

נח איש צדיק תמים היה בדורותיו. שמעתי בשם מרן הקדוש ראש גולה מהר"ר קארן וצ"ל שפירש כי הנשמר מאות ברית קדש נקרא צדיק. והנשמר מע"ז נקרא תמים דכתיב פ' שופטים לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וכו' תמים תהיה עם ה' אלהיך ולמדנו כי מי שהוא נשמר מכל אלה שהם ע"ז וחוקות הגוים נקרא תמים. והנה נח נמצא בשני דורות דור המבול ודור הפלגה כידוע מחשבון שנותיו והוא נשמר מעונו' השני דורו' אשר בדור המבול בעבור

ששמר אות ברית ראוי הפלגה יען נשמר מחטאו ראוי שיקרא תמים. ומעו אמר לו הקב"ה אותך רא עדיין לא היה דור הפלגה ודור המבול עונם היה וז"ש בדור הזה אשר ח נשמרת קורא אני עליך התורה שהיה אחר שני תארו בשם צדיק תמים ו הדורות זנות וע"ז ולכן בדורותיו תרתי משמע הפלגה ונאים הדברים לכ טעם לזה דהנשמר מע"ז הכופר בע"ז כמורה בו תמים שלם שמודה בכ תמים על שם תורת ה' ו שעובר ע"ז הוא וע"ז אותיות מח

ואפשר לפי פשוטו תמים בדרכיו ושפל רוח כמו שהבאתי נח איש צדיק ועם שהי מחזיק עצמו לצדיק שהיו הקב"ה א"ל כי אותך רא לא כאשר עלתה על ד אלא אותך ראיתי צדיק. עניו ולא היה מחשיב ע הקב"ה אותך ראיתי צדיק כאשר

ועוד אפשר לפרש ב וכו' ע"ד מה אחר והוא דידוע משז"ל ואמרו רז"ל דהקב"ה צוה האדם ובעבורם ניצול מהפכת מדת הדין למד תמים היה שזן ופרנס פ' חלק דא"ל שם לאברה שעשו עם תבואות וז לעיל. ומבואר הוא עם

ספרי גמ' ל"א

פ"ו פ"ז

כאן ר"י ח"ט פ"ז א"ל ל"ב

מהפכת מדת הדין למדת רחמים ולכך ניצול נח. וז"ש כי נחמתי כי עשיתי ונח כמשו"ל שאף הוא לא היה כדאי. ועכ"ז מצא חן בעיני ה' וכי תימא משוא פנים יש בדבר ח"ו לז"א אלה תולדות וכו' תמים היה שון ופרנס י"ב חדש והקב"ה לענין הטובה רואה לעתיד וכיון שעתידי לעשות צדקה רבה כזו עם כל הבריות זאת היתה לו למצוא חן בעיני ה' מדת רחמי' וזוהי ניצול כמו שאמר שם לאאצ"ה כאמור:

א"נ אפשר לרמוז במ"ש בעניותנו בס' הקטן ראש דוד פ' עקב דהמצות שעושה האדם הם עבודת עבד והשכר שנותן לו הקב"ה עליהם הוא צדקה כמ"ש הרמב"ן ע"פ וצדקה תהיה לנו אמנם אם האדם יעשה המצות בחשק והתלהבות ושמחה רבה זה חשוב לפניו ית' והיא העולה וז"ש ונח מצא חן וכי תימא דלצד עילאה אינו מוצא חן אלא הראוי לכך לכן אמר אלה תולדות נח כלומר מעשיו הטובים הם שלו ומה שמשלם לו הקב"ה אינו נקרא צדקה כי מעשיו של נח נחשבים שלו והיינו שעשה אותם בחשק ורמוז בס"ת נח איש צדיק חשק: שהיה מקיים המצות בחשק כי בזה מעשיו נחשבים שלו כמ"ש אלה תולדות נח ולכך מצא חן:

ח) בפירוש רבינו אפרים כ"י כתב איש צדיק הכתוב מעיד עליו שהיה נותן צדקה בסתר ולכך ניצול שנאמר מתן בסתר יכפה אף ושחד בחיק חמה עז"ה גי' המבו"ל עכ"ל ולפי דבריו אפשר לפרש כל הכתוב איש צדיק שהיה עושה צדקה תמים שהיה צדקתו תמימה בשלם שבפנים נותנה ואינו יודע למי נותנה וכיוצא. ועל ידי הצדקה כמצותה וכמשפטה את האלהים התהלך נח אפי' עם מדת הדין כמשמעות אלהים כי הצדקה מהפכת מדת הדין למדת רחמים כמשו"ל על פסוק השקיפה ממעון קדשך וברך כל השקפה לרעה וזו לטובה כי גדולה מתנת עניים שמהפכת מדת הדין למדת רחמים וכמשו"ל:

ולפום מאי דכתיבנא בעניותו דהיה דהכשיל בבני אדם שאינם מהוגנים לאו כולי

ששמר אות ברית ראוי ליקרא צדיק וברור הפלגה יען נשמר מחטאתם ופשעם שהיה בע"ז ראוי שיקרא תמים. ומעתה א"ש בדבור המבול אמר לו הקב"ה אותך ראיתי צדיק בדור הזה כי עדיין לא היה דור הפלגה כדי שיקרא תמים ודור המבול עונם היה זנות ולכן נקרא צדיק וז"ש בדור הזה אשר חטאו כלם בזנות ואתה נשמרת קורא אני עליך צדיק. אמנם כותב התורה שהיה אחר שני הדורות מבול ופלגה תארו בשם צדיק תמים כי נח נשמר מעון שני הדורות זנות וע"ז ולכן אמר צדיק תמים היה בדורותיו תרתי משמע שהם דור המבול ודור הפלגה ונאים הדברים למי שאמרן. ואפשר לתת טעם לזה דהנשמר מע"ז נקרא תמים כי כל הכופר בע"ז כמודה בכל התורה כלה והוא תמים שלם שמודה בכל התורה. א"נ נקרא תמים על שם תורת ה' תמימה שמודה בה. א"נ שעובד ע"ז הוא וע"ז מתים והנשמר תמים אותיות מתים ודוק: L

ואפשר לפי פשוטו במשו"ל בע"ז דף ז' תמים בדרכיו ופירש"י שהיה עניו ושפל רוח כמו שהבאתיו לעיל. והשתא קאמר נח איש צדיק ועם שהיה צדיק הוא לא היה מחזיק עצמו לצדיק שהיה עניו ושפל רוח. ולכן הקב"ה א"ל כי אותך ראיתי צדיק לפני כלומר לא כאשר עלתה על דעתך דאין אתה צדיק אלא אותך ראיתי צדיק. ובוה מובן שהוא היה עניו ולא היה מחשיב עצמו צדיק והיינו דא"ל הקב"ה אותך ראיתי צדיק כלומר כי לא מחשבתי כאשר תחשוב:

ועוד אפשר לפרש בפסוק אלה תולדות נח וכו' ע"ד מה שפירשנו לעיל באופן אחר והוא דידוע משו"ל דגם נח לא היה כדאי ואמרו רז"ל דהקב"ה צופה ומביט המצו' שיעשה האדם ובעבורם ניצול. ואמרו רז"ל שהצדקה מהפכת מדת הדין למדת רחמים ואמרו רז"ל תמים היה שון ופרנס כל י"ב חדש. ואמרו פ' חלק דא"ל שם לאברהם אצ"ה דבעבור הצדקה שעשו עם הבהמות והחיות ניצולו והבאתיו לעיל. ומבואר הוא עם מה שכתבנו דהצדקה

היה
וגם
יבה
זתו
ז"ב
זיה
היא
זכה
ז"ה
נות
ז"ל
כי
מר
ז"ב
לו
נות
וצא
ז"א
ז"ים
ז"י
וצא
ז"ם
זיה
כל
זיה
ז"ה
לו
ז"ט
ז"ק
זתי
ז"ר
זית
ז"ים
בנו
ז"ו
ז"א
ז"א
ז"ל
מר
ז"ר

ליקוטים כתובים

א. בשם הרבי מנעשבו זלה"ה. (תהלים כ"ג א) ה' רועי לא אחסר. פירש, שהתפלל, שלא יחסר, בחינת, 'לאמור תמיד ה' רועי'.

ב. קודם אל ה' וישמור דרכו, וירוממוך לרשת ארץ (תהלים ל"ז לד). נראה פירוש, דהנה לריך האדם שלא לשכוח את השם יתברך. כמו שכתוב בתורה (דברים ל"א כא). ונענתה השירה הזאת לפניו לעד, בין לא תשבח [מפי זרעו] וכו'. ועיקר הענין לקוות לה' בכל עניניו הצריך אליו. ובאם לא יחשוב ה' כל היום, אין זה דביקות השם כלל, רק מתשכח וזולת הנכרך אליו. והנה ידוע, ללאו כל אדם מקוה לדבר גדול. כי אם, כל אחד מקוה לפי ערכו. ועל כן, לריך לזה רוממות הדעת לקוות לרשת ארץ ישראל. וזה פירוש הכתוב, שלריך לקוות תמיד אל ה' ועל ידי זה, הדביקות הזה בה', נזכה לרוממות הדעת שיקוה לרשת ארץ.

ג. צמאזה לך נפשי, במה לך בשרי, בן בקודש חזיתיך (תהלים ס"ג ז). נראה פירוש, כאשר היה הצמאון של דוד המלך עליו השלום, בן חזה בקודש.

ד. ה' שומרך, ה' צלך על יד ימינך. יומם השמש לא יכבה וירח בלילה (תהלים קכ"א ה). דהנה מהשמש יש פעולות טובות, וגם פעולות אשר לא טובים. והנה, כאשר הש"ת רוצה להגין מפעולה רעה ח"ו, ואם יסלק ממנו כח השמש לגמרי, אזי ימנע ממנו כח הפעולה הטובה גם כן. אמנם, מונע מהמקבל פעולה רעה, ופעולה הטובה במקומה עומדת. וזה פירוש, ה' צלך על יד ימינך, שמתליל אחרו. יומם השמש לא יכבה, דהיינו, בעת זריחת השמש. ולא חיק ח"ו. והבן.

ה. יש בוטח במדקרות הרב, ולשון חכמים מרפא (משלי י"ז יח). פירוש, רב הזורק מרה בתלמידיו, ועל ידי זה מתרפאין רפואת הנפש, ומשימין לבם לירא את ה'. כי לבדם ידמה, שמפני רוע מעלליהם ידבר אתם קשות. אבל הדיוט, בוטח במדקרות הרב, כי לא טובה כוונתו.

76 ו. עוד מהרב הנ"ל (הכוונה לרבי רבי בונם זוקללה"ה), בענין עבודת הבורא. כי כאשר יראה האב לנסות את בתו הקטנה, אם ראויה היא לתת לה מרגליות, אם תוכל לשמרו. ונתן לה מרגליות שקרים, ויראה איך תתנהג עמהם, ואחר כך יתן לה מרגליות אמיתים. כן הדבר בעבודה. אם יראה העובד המתחיל, שהשעה משחקת לו, ויש לו התלהבות. יקבור שהוא חסיד גמור, ולבו בוער לשמים כאש להקב"ה. וכל העולם הוא נבזה בעיניו נמאס.

ערוגות הבשם

ו. ונראה שכן היא המדה. שלעולם צהחלה ונראשית דבר וחינוך מלוא זוכין בכל מה שאפשר לעשות אח"כ בענין מלוא זו בפרט. כי אחר הראשית נגדר הכל. אלא שנסתלק עד שחכה

אח"כ אחת לאחת. ומ"ז נשאר רשימו שצאמנעות הרשימו נקל אח"כ לזכות בהם. וע"ז רואין בחוש, שצהחלה וחינוך יש לעולם התעוררות ביותר. כמו יום שנעשה צר מלוא או יום הנשואין של אדם.

ויחפאר בזה. והוא טו
אם לא. וזוה אמר
הראשונים היו פ
יתחיל המתחיל בעבו
וישמור דרכו ולא יעו
ולזהר שיפאר לו הרז
ריק כאשר היה מקדו
לא ידע מה היה להכ
כי לא מחבמתך ו
ז. ומבני יששכר

והטעם כנ"ל, שכל האור
זו אף לימים יבואו. כ
ההתחלה והחינוך בכלל.
שחכה בהם על ידי מנ
בפרט. וכעין זה שמעת
בזמם זללה"ה מפשיטא
(קלה"ז) אל תאמר מי
היו טובים מאלה כי ל
ופירש, שזה נאמר על
להם הארה והתעוררות
ואומרים שהימים הראשון
מהש"ת ולא היו מהו
לבעליה. ודפח"ח. והמשל
שיהי' לו כמה לעשות מכ
יזרח להרויח מה אח"כ
והשטות מסתפק עמנו
כשנסתלק ממנו מה שני
שהימים הראשונים היו
כך היא המדה לעולם.
זוכין לכל האורות בכלל.
האדם צרשפי אש. ויש ל
צוקה חדשים לבקרים ו
החפלה נסתלק ונשאר הו
וילא.

ו. במדרש רבה (ר"פ
לי ישראל
כי תשא, כמה דחימא כ

ספר קול שמחה

גאון מוה"ל שמחה גונם צ"ח
מכרטיס 12

ויחפאר בזה. והוא טעות גמור. כי כל זה נותנים לו מן השמים לנסות אותו. הישמור מלכותו אם לא. וזוהי אמר פירוש על הפסוק (קהלת ז' י'), אל תאמר [מה היה] שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה. אמר, כי כאשר יתחיל המתחיל בעבודה. יתנו לו מן השמים התעוררות ורצון לעבודה. ואם ישכיל על זה. וישמור דרכו ולא יעזבנו. אזי טוב לו ולנפשו. ואם לא יתבונן בזה. להשקיע כל כוחו בדרך זה. ולהזר שישאר לו הרצון לזמן רב. אזי זה ההתלהבות ה' נתן וה' לקח (איוב א' כג), והוא נשאר ריק כאשר היה מקדם. ואח"כ יתחרט, בזכרו ימים הראשונים, ויאמר, איפה חיש מהר חלפו לא ידע מה היה להם. ועל זה אמר החכם, אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמתך באו לך. שאלת על זה, שאולים היו אתך מן השמים כנ"ל. וד"ל.

ז. ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים (דה"א י"ב לב). פירוש, על ידי הבינה יודעים העיתים. ולא להיפקד, להבין ענין דבר בהגיע העת. וד"ל.

ערוגות ~ ~ ~ הבשם

והטעם כנ"ל, שכל האורות שאפשר לזכות ע"י מלואו או אף לימים יבואו, כולם נקבצו באו לו צנת ההתחלה והחינוך בכלל. אך נסתלקן ממנו עד שחכה בזה על ידי מעשיו הטובים אחת לאחת נפרט. וכעין זה שמעתי בשם ב"ק הרבי רבי בונם זללה"ה מפסיקתא לפרש מאמר הכתוב (קהלת ז') אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה. ופירש, שזה נאמר על המתאוננים שאין מאירה להם הארה והתעוררות כמו שהיה להם בראשונה. ואומרים שהימים הראשונים היו אללם רק בשאלה מהש"ת ולא היו מהם. וידוע דשאלה חוזרת לבעליה. ודפח"ח. והמשל כמו שמלוים לאדם מעות שיהי לו בנה לעשות מסחר וקנין להרויח. ואם לא יחדר להרויח מה. אח"כ מאומה לא ישאר בידו. והשוטה מסתפק עלמו בהתעוררות זאת. ואח"כ כשנסתלק ממנו מה שניתן לו מן השמים. מתאונן שהימים הראשונים היו טובים מאלה. ולפי דרכנו כך היא המדה לעולם. שבעת החינוך וההתחלה זוכין לכל האורות בכלל. והם הם המעוררים את האדם ברשפי אש. ויש לומר, שכן היא המדה בכל בוקר חדשים לבקרים רבה אמונתך. אלא שאור החפלה נסתלק ונשאר הרשימו כנ"ל. (שם משמואל. ויאל. תרע"ה).

שיפרעו וכו'. ולכאורה אין לו פירוש. דכופר נפש אינו שילום חוב שלוו. רק לכפרה. והענין על פי מה שכתוב בספר הרוקח, אין חזק כחזק החסידות בתחילתו. ואמרו בשם הרבי רבי בונם זק"ל, שעי"נ נאמר אל תאמר וגו', שהימים הראשונים היו טובים מאלה. כי לא מחכמה שאלת על זה. והיינו, לחזק החסידות לא מחכמה שלך בא. רק ע"י שאלה והלואה מהש"ת. ואח"כ מסלקו כדי שישגי בדיעתו. ואמר רבי הקי זק"ל (הכוונה לרבי מאחי' ציאל - המלקט), דאין מראין להאדם בתחילתו רק כפי שיוכל להשיג אח"כ בקנין. ובקריעת ים סוף היה בחינת הראיה. ועל זה אמרו במכילתא חזר הקדוש, רחם שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. 'רחם' דייקא. ואח"כ במתן תורה. דכתיב פנים פנים דבר ה' עמכם, נקבע האור בקנין (ונת' צמ"ח). ולפי האמור, היה במתן תורה כעין שילום חוב מה שזכו בקריעת י"ס בשאלה. וכיון שאח"כ קלקלו ונתבטל החינוך, כמו"ש (שמור' פ' מ"ג) מוטב שחזון כפנויה כו', ממילא חייבין ישראל מה שלקחו בשאלה והלואה בפסח וקריית ים סוף. ועל זה נאמר כי תשא. כמה דתימא כי תשא ברעך. (פרי לדיק, לובלין. פרשת שקלים אות פו).

ו. ובד' דפסח בקריעת ים סוף ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (כמ"ש מכילתא בשלח ושמ"ו), ואמר רה"ק מאיזביצא זי"ל, שאו היה בחינת הראיה מה שמראין לאדם

ו. במדרש רבה (ר"פ תשא). א"ל הקב"ה חייבין לי ישראל מה שלוו הימני שנאמר כי תשא כמה דתימא כי תשא ברעך. אמור להם

יִמְגַנְנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהַבֵּט פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ:
 יֵאָבֵי טוֹב יוֹם בַּחֲצִירֶיךָ מֵאַלְפֵי בַחֲרֹתֵי
 הַסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר בְּאֵהֲלֵי־רִשְׁעֵ:
 16 לֵב בִּי שָׁמֵשׁ | וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים חֵן וְכִבוֹד

צְבָאוֹת קִבַּל צְלוֹתֵי
 אֲצִיַת אֱלֹהֵא דְיַעֲקֹב
 לְעֵלְמִין: יְכֹוֹת אֲבֹהֵתְנָא
 חֲמֵי אֱלֹהִים וְאִסְתַּכַּל
 אֲנַפֵּי מְשִׁיחֶךָ: יֵאָרוֹם
 טַב לְמַתֵּב יוֹמָא חַד
 בְּדַרְתִּי מִקְדָּשְךָ מִן אֲלֵף
 בְּגִלוֹתָא בַחֲרִית לְאֲדָבְקָא בְּבֵית מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵא מִן לְמָדָר בְּמוֹשְׁבֵי רִשְׁעֵא: יֵב אָרוֹם הֵיךְ

שׁוֹר רָם וְתָרִים תִּקְרֶה יְיָ
 אֱלֹהִים חָנּוּא וְיִקְרָא יִתֵּן
 לֹא יִכְפֵּי טָבָא מִן
 דְּאֲזַלִּין בְּשִׁלְמוֹתָא: יְיָ
 צְבָאוֹת טַב לְכַר וְשֵׂא
 דְּמִתְרַחֵץ בְּמִימְרֶךָ:
 א לְשִׁבְחָא עַל יְדִיהוֹן
 דְּבָנֵי קִרְחַת הַשְּׁבַחָא:
 ב רְעִיתָא יְיָ אֲרַעֵךְ אֶתְחַבֵּת
 שְׁבִיתָא דְּבֵית יַעֲקֹב: ג שְׁ

פומרו לשון שני חומה: (ב)

מצודת ז
 (ב) רצית. מלשון רצון: (ג) נשו
 (ד) אספת. ענין הכנסה. כמו וא
 (ט): עברתך. מלשון

עולם לא יזכר: (ד)

החוגגים, והשם יתן להם
 שיעברו בו, כי השם לא יכ
 (יג) ה'. זה הפסוק קשור בעי
 יחסר טוב: (א) למנצח לבני
 גלות בבל, גם על גלותינו בו

ולא ימנע טוב. הגוים מהם: (י)
 שיבטח בך ולא ייאש לבו לא
 שתוציאנו מהגלות ותבנה ב
 למקום שנכספו הנפשות אליו: ו
 נאמר על גלות בבל או אחרים:
 הגאולה בשלשה פסוקים הרא
 תפלת הגלות. אחר כך אמר כי
 מביטח על הגאולה באמת. ויש

משלש רוחותיו. ומנין לרבות רוד
 רצון תעטרנו. (מדרש
 ב-ג) רצית ה' ארצך וגו'. אין:
 כן נמחלו עונותיהם של י

(א-ד) הודאה לה' שנשא עון
 (ה-ח) תפלה על העתיד להר
 (ט-י) התקרבות ה' לישראל
 (י-יג) הרחוקה והיימני יי

רש"י

(י) מגננו. הוא ציט המקדש המגין עלינו: והבט פני (דוד) משיחך. והסמל נחמדיו ונכחו אשר טרח ויגע על צנינו: (יא) כי טוב יום. אחד נחמך, ולמחר ימות, מלמיות אלף שנים נמקום

מצודת דוד

(י) מגננו. בית המקדש שהוא לנו למגן ולמחסה ראה אותו וזכור בו: והבט. שא פני דוד משיחך, למענו עשה שלא יהיה בחנם טרחו על בית המקדש: (יא) כי טוב וגו'. לזה אני מתאוה לראות בבניינה, כי יותר טוב לי לשבת בחצריך יום אחד מלשבת אלף שנים בחצרים אחרים: בחרתי. יותר אבחר לחסות בסף השער של בית ה' מלדור דירה שלימה באוהל רשע: (יב) כי שמש. כי מעולם תאיר לנו כשמש ותגן עלינו, לזה

אבן עזרא

עם הכתוב אחריו: (י) מגננו. הוא המלך שיגן ביד העם, כמו כי לה' מגיננו (לקמן פט ט). והטעם שיושיע השם מלכנו, כי בימיו ילכו חוגגים אל בית השם בלי פחד אויב: (יא) כי. דבק עם תחלת המזמור נכספה: מאלף. יום, אל מקום אחר והסתופף לשבת בסף השער: מדור. כמו לגור בלשון ארמית.

רד"ק

(י) מגננו. שאתה מגן בעדנו, ראה: והבט פני משיחך. כלומר שתביא המשיח במהרה בימינו. והבטת הפנים היא בהשגחה על האדם והרצון. ואם המזמור על דוד אמר משיחך על עצמו: (יא) כי. טעם כי על אשר התפלל לקרב המשיח ובניין הבית. אמר טוב לי יום אחד בחצריך ולמחר אמות משאחיה אלף ימים או שנים ואני בארץ נכריה: הסתופף. ישיבת סף השער

מדרשי חז"ל

(יא) כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי וגו'. אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם הודיעני ה' קצי וגו', א"ל בשבת תמות. א"ל אמות באחד בשבת, א"ל כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא. א"ל אמות בערב שבת, א"ל כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. (שבת ל.).
 (יב) כי שמש ומגן ה' אלהים וגו'. שמשון על שמו של

הקב"ה נקרא, שנאמר: כי שמש ומגן ה' אלהים וגו'. (סוטה י.).
 כי שמש ומגן ה' אלהים. (חזקיה בר חייא אמר: אשריהם הצדיקים שהם מדמים את הצורה ליוצרה ואת הנטיעה לנוטעה. דבר אחר: כי שמש ומגן ה'). אי מה השמש הזו קופחת יכול אף הקב"ה כן, ת"ל ומגן, מה המגן הזה מגין על האדם אף הקב"ה מגין על עולמו. רב חייא בר אבין אמר: מאיר כשמש ומסך כמגן. דבר אחר: מגן, זה התריס אשקוטא פוסאה שמקיף את האדם

שור דם ותרם מקור יי
 אלהים תנא ויקרא יתן
 לא יכפי טבא מן
 דאזלין בשלמותא: יי
 צבאות טב לכר נשא
 דמתרחץ במיקרד:
 א לשבחא על דיהון
 דבני קרח השבחא:
 דרעיתא יי ארעד אתבת
 שביתא דבית יעקב: ג שבתא חוביהון דעמך פסיתא כל חטאיהון לעלמין: ד פגשתא כל
 רש"י

פתחו לטון שני מומה: (נד) רצית ה' ארצך וגו'. אם שנת שנת יעקב ונשאלת את עוונם וכסית

מצודת דוד

מצודת ציון

ב) רצית. מלשון רצון: ג) נשאת. ענין מחילת העון: ד) אספת. ענין הכנסה. כמו ואין איש מאסף (סופטים יט יח): עברתך. מלשון עברה וזעם:
 מוכטח אני כי עוד יתן לנו חן וכבוד, ולא ימנע את הטוב מלתתו להולכים בדרך תמים: (ב) רצית. כמו שרצית את ארצך מאז, והשבת שבות יעקב מגלות בבל: (ג) נשאת. כי מחלת עונם וכסית חטאתם, עד עולם לא יזכר: (ד) אספת. הכנסת עברתך לכל תכעוס בהם: השיבות. חזרת מחרון אפך:

אבן עזרא

החוגגים, והשם יתן להם חן וכבוד בכל מקום שיעברו בו, כי השם לא ימנע מהמקבלים אותה: (יג) ה'. זה הפסוק קשור בעליון, הבוטח בשם לא יחסר טוב: (א) למנצח לבני קרח. זה המזמור על גלות בבל, גם על גלותינו בדרך נבואה: (ב) רצית

רד"ק

ולא ימנע טוב. הגוים מהם: (יג) ה' צבאות. אשרי מי שיכטח בך ולא ייאש לכו לאורך הגלות, ויבטח בך שתוציאנו מהגלות ותבנה בית מקדשך ותביאהו למקום שנכספו הנפשות אליו: (א) למנצח. זה המזמור נאמר על גלות בבל או אחרים: (ב) רצית. מתנבא על הגאולה בשלשה פסוקים הראשונים, ואחר כך זכר תפלת הגלות. אחר כך אמר כי שמע תפלתי כי האל מבטיח על הגאולה באמת. ויש מפרשים כאשר רצית

מדרשי חז"ל

משלש רוחותיו. ומנין לרבות רוח רביעית, ת"ל ה' כצנה רצון תעטרנו. (מדרש שוחר טוב).
 רצית ה' ארצך וגו'. אין הגשמים יורדים אלא אם כן נמחלו עונותיהם של ישראל, שנאמר: רצית ה'

נושאי הפרק

(א"ד) הודאה לה' שנשא עון ישראל בעבר.
 (ה"ח) תפלה על העתיד להרבות חסדים לישראל.
 (ט"ו) התקרבות ה' לישראל על ידי התשובה.
 (יא"ד) הברכות והשפע שיבואו מאת ה'.

תרגום יונתן

יחזקאל מה מו תה

וְאִיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה וְשֹׁמֵן הֵינִי לְאִיפָה:
 כֹּה בְּשִׁבְעֵי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּחֲג
 יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים בַּחֲפָאֵת פְּעֻלָּה
 וּבַמְּנַחָה וּבַשֶּׁמֶן: ׀ זְמוּ א פֶּה־אָמַר אֲדֹנָי
 יְהוִה שֶׁעַר הַחֲצַר הַפְּנִימִית הַפְּנֵה קָדִים
 יְהִי סָגוּר שֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם

לְמַכְלֶתָא: כֹּה בְּשִׁבְעֵי עָה
 בַּחֲמִשָּׁת עָסְרָא יוֹמָא
 לְיִרְחָא בַּחֲנָא יַעֲבֵד
 פְּאֵלִין שִׁבְעָא יוֹמִין
 בַּחֲפָאֵתָא וּבְעֻלָּתָא
 וּבַמְּנַחָתָא וּבַשֶּׁמֶן:
 א פְּדִין אָמַר יְיָ אֱלֹהִים
 תַּרְעָא דְדַרְתָּא גִּיּוּתָא
 דְּפִתִּיחַ לְמַדִּינְחָא יְהִי

רש"י

מלא סולת מנופה כל כך יצא משל עשרון לסאה:
 היו דאיפה. לא ידעתי למה. ויש לומר לא
 שיקריב הסין כולו, אלא שנמות היו צהין, ויקריב
 שמן לפי הסולת כמשפט הזבח, לפר כמשפטו ולליל
 כמשפטו, לפי שנמות של הין: (א) שער החצר
 הפנימית הפונה קדים וגו'. שנו רנמינו נמסכת

הוא, שהרי אמרה תורה (נמדבר כה ט) שלשה
 עשרונים. ויש לומר איפת קמה להוציא סולת עשרון
 מן הסאה, שהאיפה שלש סאין: ואיפה דאי"ל. אף
 זו קמה, להוציא ממנה שני עשרונים סולת מנופה
 כל זרבה, כמו ששנינו (מנחות עו:) שמי הלחם שמי
 עשרונים משלש סאין. ואיפה לפר, למדך שאם לא

מצודת דוד

מצודת ציון

ולשמן וחלק בין פר לאיל, זהו ברבר הקרבנות
 שאמרה התורה, ואין בכלל הזה קרבנות של המלואים
 שבעת הימים כמספר האמור בפסח: כחפאת וגו'. כל אלה יביא בסוכות כמספר האמור בפסח, אבל בשבועות
 ובראש השנה וביום הכיפורים לא צוה להוסיף קרבנות בהמה על האמור בתורה לעשות מה בשביל המלואים,
 ובשמיני העצרת כבר נשלמו ימי המלואים: (א) שער החצר הפנימית. הוא שער עזרת אנשים: יהיה סגור וגו'.
 לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול לא העם ולא הנשיא: ימי המעשה. כן יקראו ימות
 החול שמוותרים לעשות בהם מלאכה: וביום השבת יפתח. כי אז יהיו רגילין לבוא להשתחות לה' ולכן יפתח
 שער המזרחי, כי בבואם דרך שם ישתחו מול פתח ההיכל ובית קודש הקדשים: וביום החודש. יאמר על יום
 הראשון מהחדש והוא ראש חודש, וכן מחר חודש (ש"א כ"ח):

לעמות אחד החלקים והוא כמו לעמת בלא וי"ו: כד הין.
 שם מדה וכו' י"ב לוגין:

רד"ק

בקרבותיו. ולא זכר קרבן יום שמיני עצרת, אולי
 הוא יהיה כמו שכתוב בתורה: (א) כה אמר ה' שער
 החצר הפנימית. זהו עזרת כהנים. ואמר כי שער

(כה) בשביעי. זהו תשרי, שהוא שביעי לחודש. ואמר
 שיעשו קרבן שבעת ימי סוכות כמו שבעת ימי
 המצות, גם זה יהיה חידוש כי חג הסוכות חלוק

מדרשי חז"ל

ושער החצר הפנימית הפונה קדים ששת ימי המעשה יהיה
 סגור וביום השבת הם נפתחים מאליהם ויודעים כל העם

(א) שער החצר הפנימית וגו'. ר"א אומר: שערים שטבעו
 בארץ, עתידים לעלות ולהתחדש כל אחד ואחד במקומו.

נושאי הפרק

- (א-ג) תפקיד שער החצר הפנימית בשבת וראש חודש.
- (ד-ה) קרבנות הנשיא בשבת ובראש חודש.
- (ט-י) כניסת העם והנשיא דרך השערים בחגים.
- (יא) קרבנות הנשיא במועדים.
- (יב) קרבן נדבה של הנשיא.
- (יג-טו) קרבן התמיד ופירוט עבודתו.
- (טז-יח) הנהגת הנשיא בחלוקת נחלה.
- (יט-כ) מיקום לשכת המבשלים הפנימי.

רפא
 ולפודי
 דארעא
 מאתא:
 דחנא
 דם י
 ושבועא
 ליומא
 חפאתא
 לי הניא

ס וגו':
 תמימים
 בני נקר
 זה אלא
 פר ליום
 ין זה את
 וכן שנינו
 נ המקרא
 לקמן מו ו
 צטים ואיל,
 שו, שבעה
 יום ציומו,
 ות שער
 זה איפה
 יודע מה

לה (פסוק ז)

יישלמו אחר
 ולפי שגדול
 שלו: שבעת
 ל יום: ליום
 אחד למנחה

שבעת אילים
 י בקר שנים
 אומר איפה
 זרה (שם פסוק
 לאיל ועשרון
 יבנות לעתיד:
 מבואר הוא:

השבת יפתח וביום החדש יפתח: ב ובא
 הנשיא דרך אולם השער מחוץ ועמד על-
 מזוזת השער ועשו הכהנים את-עולתו
 ואת-שלמיו והשתחוה על-מפתן השער
 ויצא והשער לא יסגר עד-הערב:
 והשתחוו עם-הארץ פתח השער ההוא
 על סקופת תרעא ויפוק ותרעא לא יתאחד עד רמשא: ג ויסגדון עמא דארעא במעלנא

אחד שתא יומי חולא
 וביומא דשבתא יהי
 פתיח וביומא דירחא יהי
 פתיח: ב ויעול רבא
 פאורח אולמא דתרעא
 מלברא ויקום על
 סקופת תרעא ויעבדון
 כהניא ית עלתיה וית
 נכסת קודשיה ויסגוד
 עמא דארעא במעלנא

רש"י

מדות (ד) שני פשפסין היו לו לשער ההיכל אחד
 צדום ואחד צנפון, שצדקום עליו מפורש צקצלה
 (לעיל מד ט) ואיש לא יבא בו והיה סגור: (ב) דרך
 אולם השער מחוץ. כמו שאמור למעלה (מ לא)
 ואילנו אל חצר החנוכה, דרך אולם השער של
 עזרה. כלומר יכנס צדק שער מזרחי שהוא משמש
 כניסה ויניחה, ונא לו לאומו הפשפש: ועמד על
 מזוזת השער. אוחו שער הקטן, הוא הפשפש:

את עולתו ואת שלמיו. עולת ראייה ושלמי
 חגיגה. ומקרא זה מוסב על יוס טוז. כך מנחמי
 צפירוסים מדוייקים: ועמד על מזוזת השער.
 שער הפנימי, הוא אשר נצר הוא הפשפש, כדאמר
 מר אפטר קרננו של אדם קרנ ואינו עומד על
 גביו (מעניט טו): לא יסגר עד הערב. ולמה לא
 יסגר (ג) והשתחוו עם הארץ. כל היום, וגם כל
 הבל, ולערב יסגרוהו:

מצודת דוד

(ב) ובא הנשיא. בפתחו השער ההוא יבוא הנשיא דרך
 אולם השער הפונה אל החוץ כמו שנאמר (לעיל מ לא)
 ואילמיו אל חצר החיצונה, וכאומר שיפתחו השער עד לא יבוא אל חלל אולם השער ולא ימתינו לפתחו עד
 שיבוא אל פתח השער, וזה בעבור כבוד הנשיא: ועמד. הנשיא יעמוד סמוך למזוזת השער, רוצה לומר
 בפשפש הדרומי משער ההיכל כי שם מקומו, כמו שנאמר (לעיל מד ג) את הנשיא נשיא הוא ישב בו: ועשו.
 בהיותו עומד שם יעשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו, וזהו במשך ימי המלואים שקרבו העולות אף בשבת,
 אולם שלמים לא נזכר בקרבנות המלואים ואמר שלמיו אם הביאם נדבה בראש חודש: והשער. הוא השער
 המזרחי הנפתח: (ג) והשתחוו. בזה יתן טעם למה לא יסגר השער, ואמר לפי שעם הארץ ישתחוו מול ההיכל

מצודת ציון

(ב) מפתן. הוא האסקופה. וכן כרתות אל המפתן (ש"ס ד):
 וזהו במשך ימי המלואים: ש
 (ה) מתת ידו. לימד שאין

רד"ק

עזרה זאת המזרחי שהוא פתוח לעזרת ישראל, יהיה
 סגור ששת ימי המעשה, שאין באים העם לבית
 המקדש ולא הנשיא אלא בשבתות ובחדשים ואז
 יהיה פתוח, וגם זה יהיה חידוש לעתיד: (ב) ובא
 הנשיא דרך אולם השער. כי לכל השערים היו
 להם אולמים כמו שכתוב למעלה. או אמר על
 אולם שער ההיכל, שיש לו רשות לנשיא לבוא
 שם עד מפתן שער ההיכל הסגור. כמו שכתוב
 למעלה (מד ג). אבל לא אמר עליו שיהיה סגור
 ששת ימי המעשה, וביום השבת וביום החודש
 יפתח, כי אותו השער לעולם יהיה סגור כמו

שאמר למעלה (מד ב), כי ה' אלהי ישראל בא בו,
 אבל השער הפנימי המזרחי, אמר שלא יפתח אלא
 בשבתות ובחדשים וכל שכן במועדים: והשתחוה
 על מפתן השער ויצא. על מפתן שער ההיכל:
 והשער לא יסגר עד הערב. שער החצר הפנימית
 שזכר שיפתח בשבתות ובחדשים, אף על פי שיצא
 הנשיא ממנו אחר השתחוה, לא יסגר עד הערב,
 כי עם הארץ לא יבואו כולם כאחת, וכשיבואו כל
 אחד ואחד או חבורות חבורות, ישתחוו פתח השער
 ההוא שהוא מכוון כנגד שער ההיכל: (ג) והשתחוו.
 מבואר הוא:

מדרשי חז"ל

שבא יום השבת, וכן בר"ח יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן ויודעין שבאותה שעה עלתה הלכנה
 ומקדשין את החדש בעליונים. (פרקי רבי אליעזר).

דתרעא ההוא בשב
 ובירחא קדם
 דועלתא די יקריב רב
 קדם יי ביומא דשבת
 שתא אמרין שלכ
 ורכב שלים: הומנח
 מכלתא לדכרא ולאמר
 מנחתא מדבק ידי
 ומשחא מלו הינ
 למכלתא: וביומ

(ד) ביום השבת ששז
 למה, שהרי אמרה טורה)
 וזיוס השבת משמע שבת ב
 ואומר אני שבת זו אינה שז
 שטעון שצעה ככשים ושני
 ולימדך שאין מעכבין זה
 שצעה יבא ששה ואם לא
 אחד, כמו שדרשו חכמי
 (ה) מתת ידו. לימד שאין

מצודת
 (ה) מתת. מלשון נתינה: (ו) תב
 לשון רבים על כל הפרים
 במשך זמן ימי המלואים: ש
 (ז) מתת

(ד) והעולה. אמר מה קרבן
 עם הארץ, ששה כבשים ת
 זה קרבן הכתוב בתורה לא
 אלא חידוש יהיה בקר
 (ה) ומנחה, מתת ידו. לכו
 השגת ידו, זהו מתת ידו, ו
 איש כמתנת ידו. ונראה כי
 על כל פנים, אבל לכב
 (ו) וביום החדש. זה אמר
 ואמר פר בן בקר תמימים
 תמימים רבים. יש מפרש
 תמימים, וזה חידוש. וכן פ

(ז) ופר בן בקר תמימים וגו'
 בתורה פרים, ומנין שאם לא
 פר. ששה כבשים מה ת"ל, לפי
 שאם לא מצא שבעה יביא ששה

איתא בילקוט ראובני [אות סא ק"ם] במעשי
 בראשית יש ל"ו פעמים אלקים,
 עיי"ס. ונראה לי, דבא לרמוז מה שאמרו
 רז"ל [סוכה מה, ג], לא חסר עלמא מל"ו
 לדיקים, שנאמר [ישעיה ל, יח] אשרי כל חוכי לו,

ל"ו בגימטריא הכי הוי, ובהדי לדיקו של עולם
 יתברך שמו הוא ל"ו. והנה, תלמידי חכמים
 נמי נקראים אלהים, כדכתיב [שמות כב, ח] עד
 האלהים יבא דבר שניהם, וי"ל דעל זה רומזים
 ל"ו אלקים דבמעשי בראשית.

נח

76 א) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים
 היה ברורותיו את האלקים
 התהלך נח [ו, טו]. ולקמן [בראשית ו, א] כתיב
 כי אותך ראיתי צדיק לפני דבור הזה ולא כתיב
 תמים, ולא אחריו צדקוים, ונראה בס"ד.
 כתיב [מהלים פד, יב] כי שמש ומגן ה' אלקים חן
 וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.
 נראה לפרש בס"ד, על פי מה שראיתי משל
 נפלא בספר הקדוש קול שמחה להה"ק
 מפרשיסחא ז"ל [ליקוטים כמוים אות ו]. דמדריך
 האב כשיש לו מרגלית יקרה מאוד ושמודה,
 וברצונו ליתן זו במחנה לבנו הקטן החביב לו.
 ומדאגה פן לא ידע איך להמנהג עם מרגלית
 יקרה, דבקל אפשר שיאבדה או ישחיתנה. על
 כן בתחילה מנסה אותו במה שנותן לו מרגלית
 שאינה אמיתית, ורואה איך מתנהג בזהירות.
 ושוב, כשרואה שמתנהג בזהירות הראוי
 למרגליות, לבלתי תאבד ממנו, שוב נותן לו
 מרגלית היקרה האמיתית. אבל אם רואה
 שהבן עדיין אין לו השגה כדת מה להזהר

שלא תאבד ולא תפחת, הוא מניחו בחוקם
 מרגלית המדומה, ואינו מוכחו במרגלית
 האמיתית. וכמו כן השי"ת כשרוצה להאזיל
 לאדם שפע קודש, מדרגה של בחינת השגה
 בתורה או בעבודה או במעלת לדיקים,
 בתחילה נותנים לו מדרגה שהיא רק דמיון
 בלתי אמיתית. ואם מצין ומכיר איך להתנהג,
 לבלתי רוס לבזו מאחיו, ע"י שחושב מחשבות
 לאמר אני גדול ובעל מעלה, שוב מנחילו
 השי"ת אותה מדרגה שהיא אמיתית, ועולה
 מעלה מעלה בעבודה זכה, עד שמגיע
 למדרגת לדיק באמת לאמתו. ובאם אינו
 מצין איך להתנהג, רק משטה עצמו, ומתנשא
 לכל לראש לאמר אני אמלך, ומיקל ע"י זה
 בכבוד הצריות וכיוצא בזה, מתמת התנשאות,
 לעולם לא יבא לידי עבודה האמיתית, רק
 מניחין אותו דמיונו, ושוב נשאר ערום
 ועריה, עיי"ש ודפח"ת.

ועל פי זה יפורש על נכון בס"ד פסוק הנ"ל,
 ואקדים עוד הא דאמרין פרק קמא

ק"פ. עיין מגלה עמוקות ואתחנן אופן ר"ג.

דע"ז דף ו' ע"א, ודילמ
 בדרכיו, פירש רש"י ד"י
 דרך שאמרו רז"ל [מגילה
 בעל מוס הוא, וליף ל
 תרדון הרים גבונים.
 תמים לא שייך כי ו
 ובוה יבואר בס"ד, כי
 השי"ת כביכול
 שמש, וכמו כן בבחינת
 השמש לחלושי הראור
 השי"ת מנחיל מיד מו
 אם תחילה חן וכבוד
 הנ"ל במרגלית המדו
 אינו, כי אם דמיון ב
 ומכיר איך להתנהג
 מאחיו, או השי"ת מנ
 והיינו בחינת טוב. וה
 טוב להולכים בתמים
 בעונה השי"ת לא
 ובוה נבא אל המכוון
 כתיב ונח מצא
 דרך הנ"ל, חן וכבוד י
 איך להתנהג בזה, ול
 בשביל כך. והיינו דקא
 היה צדורותו, ופיר
 הנ"ל, היינו ענותן. ו
 תמים לפניו יתברך ו
 צדורותו, דייקא. וזו
 ידע כדת איך להתנה
 חן. וכיון דהיה צדו
 נתקיים צו לא ימנו
 והנחילהו השי"ת מד
 והיינו דכתיב אח"כ
 לפני דייקא. והשי"ת
 לעבדו באמת

הרה"ק ר' משה ארינוואלד זצ"ל
 ח"ק"ק אשארניא ואח"כ ח"ק"ק תוס

דע"ז דף ו' ע"א, ודילמא לדיק במעשיו תמים
 בדרכיו, פירש רש"י [ד"ה תמים] ענותן. והוא על
 דרך שאמרו רז"ל [מגילה כט, א], האי מאן דיהיר
 בעל מוס הוא, ויליף לה [תהלים סח, י] מלמה
 תרצדון הרים גבנונים. מבואר מזה דלשון
 תמים לא שייך כי אס על מדת ענוה.

ובזה יבואר בס"ד, כי שמש ומגן ה' אלקים,
 השי"ת כביכול הוא מאיר בצחינת
 שמש, וכמו כן בצחינת מגן, שלא יזיק אור
 השמש לחלושי הראות. ומהאי טעמא אין
 השי"ת מנחיל מיד מדת טובו האמיתית, כי
 אס תחילה תן וכבוד יתן ה', הוא כדמיון
 הנ"ל במרגלית המדומה, דתן וכבוד בעלמ
 אינו, כי אס דמיון בעלמא. ושוב, אס יודע
 ומכיר איך להתנהג בזה, לבלתי רוס לבבו
 מאחיו, אז השי"ת מנחילו מרגלית האמיתית,
 והיינו צחינת טוב. והיינו דקאמר, לא ימנע
 טוב להולכים בתמים, מי שידע להתנהג
 בענוה השי"ת לא ימנע ממנו הטוב.

ובזה נבא אל המכוון בס"ד, הנה, לעיל [ו, ט]
 כתיב ונח מצא חן בעיני ה', הוא על
 דרך הנ"ל, חן וכבוד יתן ה', ונח צדקתו ידע
 איך להתנהג בזה, ולא התנשא בגאווה וגאון
 בשביל כך. והיינו דקאמר, נח איש לדיק תמים
 היה בדורותיו, ופירש תמים מבואר בש"ס
 הנ"ל, היינו ענותן. ואכתי לא כתיב איש לדיק
 תמים לפני יתצרך שמו, כי אס לדיק תמים
 בדורותיו, דייקא. וזה היה צחינת נסיון, אס
 ידע כדת איך להתנהג בנה שהשי"ת המליאו
 חן. וכיון דהיה בצחינת תמים, שוב אח"כ
 נתקיים בו לא ימנע טוב להולכים בתמים,
 והנחילהו השי"ת מדרגת לדיק באמת לאמיתו.
 והיינו דכתיב אח"כ, כי אותך ראיתי לדיק
 לפני דייקא. והשי"ת ידריכנו בנתיב מנחותיו,
 לעבדו באמת בלבב שלם, אכ"ר.

עוד נראה לי בס"ד לתרץ כפל הלשון דנת
 נת, על פי מה שכתוב בזה"ק [פרשת
 בראשית ה"א ט, ב] דנת רומז על יום שבת קודש,
 לשון נייחא, עיי"ש. ואקדים מאמר הכתוב
 [יחזקאל מו, א] השער החצר הפנימית הפונה
 קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וציוס
 השבת יפתח וציוס החודש יפתח. ויש לפרש
 על פי מה שכתב האור החיים בפסוק [בראשית
 ג, א], ויכלו השמים והארץ, עיי"ש. דהשי"ת
 ברא כל מעשה שמים וארץ וכל זכאם בששת
 ימים, ויום שבת קודש נתן בהם כח החיוני.
 והיינו דכתיב וציוס השביעי שבת וינפש,
 דצחינת נפש של כלס יתן בשבת קודש, עד
 שבת קודש הבעל"ט, ואז חוזר ונותן להם כח
 החיוני וצחינת נפש, עד שבת קודש. נמצא,
 דציוס שבת קודש מתחדש לכל זכא השמים
 וארץ חיות חדש, עיי"ש בדצ"ק.

וי"ל, מהאי טעמא בא לכל נפש מישראל
 התעוררות תשובה מידי שבת בשבתו,
 לפשפש במעשיו, ולבא לידי הכרה שכל מה
 שפעל בששת ימים שעברו ללא נחשז הוא. ומן
 האורך הוא להתחיל מחדש, ולעבוד בלבב שלם,
 ובמחשבות קדושות יותר ממה שעשה עד עכשיו.
 והתעוררות זה בא ממה שהצורא צ"ה בתחילה
 נתן כח זה בצחינת שבת, שיחדשו ע"י זה
 הרוחניות וצחינת נפש של כל מעשי שמים וארץ.
 ובמו כן י"ל בצחינת ראש חודש, דהנה
 הלבנה מתחדשת מדי חודש בחדשה,
 בקוף חודש מתמעטת אורה עד נקודה קטנה,
 ושוב מתחדשת באור חדש. וממנו נקח כמו כן
 מוסר השכל, לחדש עבודת השי"ת באופן זה,
 שיבא לתכלית השפלות, ויכיר כי כל מה שעשה
 עד עכשיו כאפס וכאין נחשב, לערך מה
 שראוי לעבוד למלך הכבוד יתצרך שמו. וע"ז
 תקנו רז"ל בצרכת לבנה, וללבנה אמר

עולם
 תמים
 עד
 מיום
 זקת
 לית
 זכיל
 זגה
 זיס,
 זיון
 זג,
 צות
 זילו
 ולה
 גיע
 ינו
 שא
 זה
 ות,
 רק
 יוס
 יל,
 זא

שתחחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עמידין להחחדש כמותה.

והיינו דכתיב השער הזה יהיה סגור וכו', דשערי ציח המקדש כל אחד ואחד הוא מכוון נגד צחינת עבודה הקודש א. וי"ל, השער הפונה קדים, היינו כנגד שערי תשובה - דתשובה הוא אחד מדברים הקודמים לעולם [פסחים נד, א], וגם הפונה קדים, שמעורר שרץ להתחיל עבודה מתחילתה. ואמר הכתוב, ציוס השבת יפתח וציוס החודש יפתח, היינו על דרך הני"ל, ציוס השבת וציוס החודש, צחינת הימים האלו, פותחין לאדם סגור לבנו, להצין ולהשכיל לשרץ עבודה להתחיל מקדם. דכל מה שעשה עד כה, כאין וכאפס הוא לערך מה שמחויב לפניו יתברך שמו.

ובזה נבא אל המכוון, די"ל נח הצדיק בכל יום שבת קודש חישב מחשבות, דמה שהשי"ת ששה ימים עשה שמים וארץ וציוס השביעי שבת, היינו על דרך שפירש באור החיים הני"ל. וממנו השכיל נח, דבכל יום שבת קודש צריך לעשות חשבון הנפש עם נפשו, ולהתחיל בעבודה מחדש לפתוח השער הפונה קדים, וע"י זה זכה להיות לדיק תמים בדורותיו. והיינו דקמרנו הכתוב, אלה תולדות נח נח איש לדיק תמים היה בדורותיו. דמה שנה זכה להיות איש לדיק תמים, כל זה היה תולדות של נח, היינו תולדות נייחא של יום השבת קודש, וא"ש בס"ד. L

(ב) אלה תולדות נח [ו, ט]. במדרש [בראשית רבה ל, ג] אמר רבי אבהו, כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסיף

א. ראה עוד לקמן במאמר על הפסוק תחתים שניים.

על הראשונים, כאן שנאמר אלה, פסל את הראשונים - דור המבול. י"ל למה לי להודיענו כזאת, וכבר דקדק כן באור החיים הקדוש [באן] בגופא דקרא. ונראה לי בס"ד, על פי מה שכתב הצניח לעיתים [ח"א דרוש א לשנת הגדול] בפסוק [שמות א, ז] ובני ישראל פרו וישרצו וירצו ויעלמו במאוד מאוד ותמלא הארץ אותם. כי בני ישראל במצרים נתלככו בטינופת תאות העולם הזה, וכאשר באו לכלל פריה ורביה, לא הייתה פעולתם אל התכלית המכוון בצריחה לקיים המין, ואף (הפרי) [הפריה] עצמה, אלא היו כשרצים וכפחות הצעל חי, אשר אין מגמתם רק מליאת התאות והרצון המגושם מצלי פניו אל ההולדה. וזה ובני ישראל פרו וישרצו וגו', וממילא ותמלא הארץ אותם. לא שהם נתכוונו למלאותה כמאמר השי"ת [בראשית א, כח] ומלאו את הארץ, דזה היה מידי דאיתא ממילא, עיי"ש.

ובזה נראה לי לפרש נמי הא דכתיב בפסוק דלעיל [שם ו, א] ויהי כי החל האדם לרוב ע"פ האדמה וצנות יולדו להם, פירוש, דרביה שלהם לא היה צכוונת התכלית המכוון, אלא הם מלאו את תאות בהמיות שלהם, וממילא נולדו להם תולדות. משום הכי דייק קרא, וצנות יולדו להם, ולא כתיב הולידו צנות.

ולפי זה אחי שפיר המדרש הני"ל, דנח הצדיק וודאי עיקר תכליתו לא היה למען השקט רגשת תאות חומריותו, אלא תכליתו להעמיד תולדות. משום הכי אחי שפיר דקאמר אלה תולדות נח, דדוקא גבי נח שהיה איש לדיק תמים, נקראו בניו תולדותיו,

באשר שלהם נתכוון הראשונים, דהיינו ד לקרא תולדותם, מא בפעולתם לה

ובזה אחי שפיר המו

מינייה [בראשית

דאיוב שנאמר על דוג

יפנה דרך כרמים, ש

למטעת כרמים, אבל

ולהרבות בעולם ולהע

תולדות נח. ואהא קא

שנאמר אלה פוסל ה

*

(ג) *אלה תולדות ו

פרק ל"ג

ה. [ו] תאבד דברי כוב,

ודיצורן כוב, רבי פנח

וכו', ואני כאשר עש

לבינים, אלא שגמלתי

אתה וכל ציתך אל הה

יהודה^ב שתמה א"כ ה

ונראה לי לבאר, על

[ח-ז] כי נישמו

חן. עיין במדרש [ברא

שנשתייר מהם, לא ז

חן. ונראה לי בס"ד

בספר אפיקי יהודה

דהיינו טעמא שהמחה

ב. מאת רבי יהודה לייב

חקם"ג, ועוד, שם ח"א דר

לעיל בריש פרשת בראי

פרשת תולדות ד"ה אס ר

ג. ראה דעת זקנים לנ

התורה. ואור החיים הק'

22

עוד נראה לי צס"ד, כתיב [ג, טו] נח איש
 זדיק תמים היה, ופירש רש"י [שם]
 בדורותיו, אבל לא בדורו של אברהם. וצריך
 לדקדק, הא אברהם, באברהם מצינו דאמר לו
 השי"ת [שם י, א] התהלך לפני והיה תמים.
 ונראה לי צס"ד, היא הנוחנות, דכבר פירשתי
 [לעיל ד"ה נח איש זדיק, הרביעי] במקום שבעלי
 תשובה עומדים אין זדיקים גמורים עומדים
 [ברכות לה, ב], היינו שמדמה בנפשו שכבר
 השלים עצמו לגמרי. והנה, החילוק בין
 אברהם אבינו ע"ה לנח, שהוא הדריך כל
 העולם כולו, וכתיב [משלי טו, ז] ברכות ה' דרכי
 איש גם חוביו ישלים אתו, כדפירש הבינה
 לעתים [ת"כ דרוש א לשבת ר"ח אלול] ל'. משא"כ נח
 שהשלים רק עצמו, ולא הוכיח את בני דורו,
 ולא הדריך אותם.

ולבאוריה, אין הכי נמי צריך עיון גדול מאי
 סלקא דעתיה דנח לבלתי
 הוכיחם. אבל הענין נראה לי, דאברהם
 אבינו ע"ה היה בעיניו עפר ואפר, עניו
 מאוד, וראה לעולם חסרונותיו, וממילא ראה
 חצרו יותר במעלה מעצמו. והנה, בתוכחה
 כשם שמנוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך
 מנוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע
 [יבמות סה, ב]. ואברהם אבינו ע"ה, ע"י שראה
 תמיד מעלותיו של חצרו ולא חסרונותיו, א"כ
 האמין שמסתמא יכול לעשות רושם ע"י
 תוכחתו. משא"כ נח החזיק עצמו שכבר הוא
 תמים, וראה את מעלותיו, ואת חסרונות של
 בני דורו, משום הכי לא התחיל להדריכם.

צד. וז"ל שם: כשדרכי האיש הם מודרכים ורוצים את
 ה', דהיינו שהם מיושרים אל אהבתו ויראתו ית', הנה
 לא יספיק בהיותו הוא בעצמו שלם בדרכיו ובמעשיו,
 אבל צריך שאיש זה גם אויביו של ה', הם הרשעים

דמיד חשב בנפשו, וכי סלקא דעתך דפלוגי
 שיש לו כל המדות הפחותות, ישמע בקולי
 ויטיב דרכיו. והנה, לפי זה אין הכי נמי דנח
 היה תמים לגמרי במעשיו, דמה שאדם יכול
 להגיע אליו ע"י מעשיו כבר הגיע. אבל
 אברהם אבינו ע"ה, לא הגיע מעולם ע"י
 מעשיו למקום שהיה יכול להגיע אם היה
 הולך כפי מה שהיה זכחו, אלא שהיה צריך
 להדריך את כל העולם כולו, משום הכי הולך
 תמיד ממדרגה למדרגה. וכל כמה אשר בני
 אחריו שומרים דרך ה', הוא מתעלה. והיינו
 דקאמר ליה השי"ת, התהלך לפני והיה תמים.
 ובוזה יובן אלה תולדות נח, וכבר פירשתי
 במקום אחר ל', דאלה, אבל תולדות
 אחרים לא היה לו. וטעמא, משום דהיה איש
 זדיק תמים, וע"י זה לא ראה חסרונות אצלו,
 וראה חסרונות אצל בני אדם, משום הכי לא
 הוכיחם. והנה, במאורע כתיב גבי קניס [ויקרא
 יד, ז] עץ ארז וכו' ואזוב, אם הגיס דעתו,
 השי"ת אומר לו שיספיל עצמו [ראה רש"י שם ד"ה
 טהרות וד"ה ושי תועלת], גם לפי שעשה פטיט,
 לפיכך קרבנו קרבן פטיט [ערכין טו, ב] הכא נמי
 אמר לו השי"ת קניס תעשה את החיצה,
 וא"ש צס"ד.

תחתים שנים ושליש תעשה [ג, טו]. ויש
 לדקדק, דלא היה צריך לומר תעשה,
 כיון דקאי אחיצה דכתיב לעיל מינה. ולפרש
 זה אקדים צס"ד מאמר הכתוב [ישעיה סו, כג],
 והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו

משנאו ית', ישים כל השתדלותו להשלימם עמו,
 שיהיו שלימים כמוהו, וישתתפו הוא והם להיות יחד.
 צד. ראה לעיל בדברי רבינו במאמר על הפסוק אלה
 תולדות נח, הרביעי והחמישי.

יבוא כל בשר
 לשון מדי חודש
 בחדשו נראה ו
 הנה כתיב ו
 הפונה קדים
 וציוס השבת
 לומר דכל חל
 שערי שמים,
 תשובה ל', ונ
 מהדברים שקו
 זה אמרו רז"ל
 המלך ע"ה
 שערים זה בזו
 לי פתח כחו
 כנגדו כפתחו
 נהפכו פני ש
 קדרה, דמזה
 ראוי לאותו

והנה, בששכ
 להטע
 לאמיתו, עד
 למעלה שער
 ובהגיע שבת
 חסדו, להאיר
 בלטה ולהב
 יפתחו פתחי

צד. ראה לעי
 נראה לי.
 צב. לשון המו
 אמר חקב"ה ז
 תשובה כחוד
 שיהיו עגלות ו
 מ. עיין אהבו

חכמה - אומיות כח מה^ב, ע"י זה יפתחו לו עכ"פ שערים המסוגרים, ושוב פותחים לו כנגדו שערי תשובה כפתחו של אולם.

ויש לרמוז זה בצורת ה', שעליה רמזו חז"ל דהעולם הזה נצרך צה', שהיא מרומז על שערי תשובה כנ"ל. דהנה, כשחטאותיו גרמו ח"ו שאין מספיקין זידו לעשות תשובה, נסתם הפתח ונעשה ממנה ח' ח"ו, וע"י פתח כחודו של מחט אזי יפתח השער ונעשה ה'. ויש בלות ה' שמי בחינות, או בצורת ה' - ד' ו', וזה נעשה ע"י פתח אפילו כמלא מחט. ויש ג"כ בחינת אות ה' שהיא בצורת ה' - ד' י'. והנה, כבר מבואר בדרשות רז"ל [מנחות כט, ב] דיו"ד רומז על עולם הבא, והיינו דאמרו רז"ל שפותחין לו פתח כפתחו של אולם, דהיינו פתח גדול שנעשה לו בחינת ד' יו"ד, שהוא רמז לתשובה עילאה, שער הפונה קדים.

והיינו דאמר הכתוב, והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות לפני, דכבר אמרו רז"ל במסכת צ"ב [ע"ה, ב] לא כירושלים של עולם הזה ירושלים של עולם הבא, ירושלים של עולם הזה כל הרונה לעלות עולה, של עולם הבא אין עולין אלא המזומנין לה, בדרשות רז"ל מפסוק [ישעיה ד, ה] וצרא ה' על כל מכוון הר ליון ועל מקראה וכו'. והנה באיזה זכות יהיה אפשר להיות זוכה לזה, קמפרש הפסוק בכה מה שקיים מלות שבת וחודש,

או נפתח לבו וממילא נפתח הפתח של הח', והש"י. (מ"מ)

מב. תיקוני זוהר תיקון סט קיא, א, וראה בת עין פרשת תרומה ד"ה והנה בחינה זו; סידורו של שבת ח"א השורש השמיני ענף ב אות יא.

כל אחד ואחד כפי בחינה שקיים זה. וכפי מה שהתעורר לבו לפתוח לו שער הפונה קדים, בכה זה יבא להשתחות. והנה, על פי הנ"ל דתשובה לאמיתה רמז בחינת ד' יו"ד, דהיא צורת ה', והיינו דאמר הכתוב והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, בכה שהתעורר בשבת וחודש בתשובה כל אחד ואחד לפי זכותו, בכה זה יבא כל בשר להשתחות לפני.

ובזה נבא אל המכוון צס"ד, הנה כבר מבואר בספרים הקדושים^ב דחינת נח רומז כמו כן על תשובה, כמבואר בחיקונים [עין תיקון ו כג, א]. ועל פי פשוטו שהורגך להתעורר בתשובה על שהיה לו להוכיח את אנשי דורו, על כן צוה לו השי"ת ליכנס בחיבה, הגם שהרבה רוח והללה לפניו. ורמזו לו במאמר הכתוב [בראשית ג, טו] ופתח המיצה בצדה תשים, היינו מצד הנ"ל^ב שבו חלוייה כרעיה דה', ונקתם ע"י חטאים של דור המבול, מעתה יראה לעשות פתח המיצה בצדה, ויפתח עכ"פ כמלא מחט סדקית, ואז יפתחו לו שערי תשובה העליונים.

והיינו דאמר לו, תחתים שנים ושלישים תעשה, דה' יש לה ג' בחינות, ג' זיורין, ד"י, ד"ו, ו"ו, עיין בקידור האר"י הק' בכונת העוסק לשמה [סידור רבי שמי כונת הלימוד דף קנג, א]. והיינו תעשה, כלומר תעשה ה' בג' בחינות הנ"ל, והש"י יכפר עון חטאתי, וא"ש צס"ד. L

ועיין מורה נבוכים ח"א פרק לד, וז"ל: הענוה וההכנעה ויראת חמא רבה, מחובר אל החכמה, ועוד.

מג. ראה בת עין ריש הפרשה. מד. י"ל הכוונה בצד ח'. (מ"מ)

ושלשים תעשה ואיך ו עיין בעל הטורים. הש"י [ד"ה תחתים] ג לאדם, אמנעים למ [בראשית רבה לא, יא] א לטמאים, שנים לו לזבלים, עיי"ש. ונר דפירוש קמח עיק ושלישים יסעו, הכי העליונה, שלשים

ואני הנני מביא כיון שניתן [צ"ק ס, א], מיהא. נפרע ע"י שליח בעצמו וכבודו עב בעצמי - הנני ו

עוד נראה לי ענ מלפניך מן משרים, דהשי"ת ושלחתי, על די פרשה בראשית [לאן (דור ב')] [שמות כ, בראש השנה היו במשפט כל יאזו חלקים, בשביל נח שעמידין לעמוד, השי"ת דן את שדורות הצאים הציט און ציעקב

מד. לשון הכתוב,

הגיע לארץ עד-עפר: ס כו א ביום ההוא
 יושר השירה הזה בארץ יהודה עיר עזלנו
 ישועה ישית חומות וחל: ב פתחו שערים
 ויבא גוי צדיק שמר אמונים: ג יצר סמוך
 תצר שלום | שלום פי כך בטוח: ד בטחו

א בעדנא ההיא ישבחון
 תושבחתא חדתא
 בארעא דבית יהודה
 קרית תוקפא לנא פורקן
 יתשם על שורתא
 ורחמין: ב פתחו תרעיא
 ויעול עמא זפאה די
 נטרו אוריתא בלכב

שלם: ג בלכב שלם נטרו שלמא שלמא ותעבד להון ארי במימדך אתרחיצו: ד אתרחיצו רש"י

(א) עיר עז לנו ישועה ישית. העיר ירושלים שהיה מלא ממיד לנו לעז, ישועה ישית המושבע, את מומתיה ואת חיליה: ודל. מומה נמוכה שלפני המומה הגבוהה: (ב) פתחו שערים. שלה וינא למוכה גוי לדיק: שומר. שומר ופסה בגלותו ימים רעים לאמונתו של הקצ"ה, שקיים הנצחתו שהנטיח על פי מצודת דוד

עד עפר. כפל הדבר פעמים רבות, להורות על גודל ההשפלה והאבדון: (א) ביום ההוא. ביום מפלת גוג: עיר עז לנו. ירושלים שהיתה לנו למעוז מעולם, הנה גם עתה ישים האל ישועה בחומתה וחילה, ולא תשלוט בהם יד האויב: (ב) פתחו שערים. פתחו שערי ירושלים, ולא תפתחו מן האויב: ויבוא. בפתחי השערים יבוא ישראל שהיה שומר ומצפה להאמנת הבטחת האל: (ג) יצר סמוך. המחשבה שהיה נשען על האל, השלום תצור אותו לכל יחוד. וכפל מלת שלום לחזק הדבר: כי כך בטוח. רוצה לומר כן ראוי הדבר הואיל ובטח בך: (ד) בטחו בה. כאילו מזרזים אלה לאלה, ואומרים בטחו בה' עד עולם, כי בו תלוי חוזק עוה"ו

רד"ק

עד עפר. שלא תהיה לו עוד תקומה: (א) ביום ההוא. כל זה בזמן הישועה, והשיר שיושר הם אלו הפסוקים שאומר והולך. ואמר בארץ יהודה, כי שם תהיה המלחמה והתשועה. יאמרו על ירושלים שהיא עיר עז לנו, והשית הקב"ה חומתיה וחילה ישועה, וכן אומר (לקמן ס יח) וקראת ישועה חומותיך. "וחיל" היא החומה הקטנה שלפני החומה הגדולה, ובדברי רבותינו ז"ל (פסחים פו.) מאי חיל וחומה, שורא ובר שורא. ופירוש "חיל" החפירה שסביב החומה, מתרגמינן גיא חילתא:

מדרשי חז"ל

ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנא' ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו'. (תענית לא.).

נושאי הפרק

(א-ד) שירת החוטים בה' בזמן הגאולה.

(ה-ט) שבח לה' על הדין שעושה ברשעים ועל הגמול שיתן לצדיקים.
 (י-יא) טעותם של הרשעים שאינם רואים שהכל מהקב"ה תביא עליהם בושה.
 (יב-יח) תפלת הנביא לשלום וטובה לעם ישראל המצפים לה.

נביאנו לגאלס: שומר. ממתין, וכן ואניו שמר את הדבר (נבאשית לו יא), וכן ושמר ה' אלהיך לך (דברים ז יב): (ג) יצר. שהיה סמוך על הקצ"ה ונשען עליו בחזקה, שלא זו מאמונתו נשען שום אימה ויסורי: תצור. שיהא שלום, כי כך היה נטות, לפיכך הגון לך לנטו:

מצודת ציון

(א) ישית. ענין שימה. כמו שחו בשמים פיהם (תהלים עג ט): חומות. כמו בחומות: ודל. הוא החומה הנמוכה שלפני הגבוהה. כמו ויאבל חל וחומה (איכה ג ח): (ב) שומר. ענין המתנה ותקוה. כמו ואביו שמר את הדבר (נבאשית לו יא): (ג) יצר. ענין פעולת המחשבה. כמו וכל יצר מחשבות לבו (סו ו א): (ד) בטחו. ענין השענה: תצור. ענין שמירה. כמו

המחשבה שהיה נשען על האל, וכפל מלת שלום לחזק הדבר: כי כך בטוח. רוצה לומר כן ראוי הדבר הואיל ובטח בך: (ד) בטחו בה. כאילו מזרזים אלה לאלה, ואומרים בטחו בה' עד עולם, כי בו תלוי חוזק עוה"ו

(ב) פתחו. דרך משל, שארץ ישראל תפתח להם, שהיא היום כאילו סגורה בפניהם: שומר אמונים. ששמרו בגלות אמונת האל ולא עבדו עבודת גילולים, כמו שאמר (תהלים מד כא) אם שכחנו שם אלהינו ונפרוש כפינו לאל זר: (ג) יצר סמוך. אומר כנגד האל, היצר שהוא סמוך ונשען עליך תצור אותו, כי כך בטוח, לפי שבטח בך, נצרת אותו ונתת לו שלום שלום, והכפל לחזק השלום: בטוח. שם תואר בשקל פעול: (ד) בטחו בה' עדי עד. עד עולם, או יהיה "עדי" גם כן עולם,

(ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים. כל העונה אמן בכל כחו, פותחין לו שערי גן עדן, שנא'

על מימרא דיי לט
 ולעלמי עלמיא
 תתפרקון במימר דחי
 דיי תסרי עלמיא: הו
 אמאיך יתבי רומא קן
 תקיפא ומאכינה וירמ
 עד ארעא ומטינה ע

(ד) כי ביה ה'. כי יסו
 וסאל אלנוט: (ו) רגלי ע

מצוד

יענהו כאישון עינו (דברים ל
 וכן שוכן עד (לקמן ט טו): צו
 השפלה: מרום. מלשון רום
 חזקה: (ו) תרמסנה. ענין דו
 בהן. כמו הרימה

אותה. וחזר ופירש לומר

ויהיה כפול, כלומר בכך
 תרגם יונתן לעלם ולעלמ
 עולמים. כי בו ראוי לב
 פירוש חזק הזמנים כולם.
 פעלו (דברים לב ד). ויש י
 הוא חזק העולמים, ועל ז
 ביה ה', הראשון שם תו
 מאתו, והשני י"ד ה"א ו
 השח. בזה תראו כי טו

פתחו שערים ויבא גוי צו
 שומר אמונים אלא שא
 קטן מאימתי בא לעולם הב
 משעה שיאמר אמן, שנא'
 שומר אמונים, אל תקרי שו
 (סנהד

(ד) כי ביה ה' צור עול.
 נשיאה מר' אמי מאי דכו
 ה' צור עולמים, אמר ליה: נ
 לו מחסה בעולם הזה ובעו
 קא קשיא לי, מאי שנא דו
 בדריש רבי יהודה ב"ר א

נושאי הפרק

(יט) תפלה על תחיית
 (כ"ב) ציווי ה' להסתו

בִּיהוּה עֲדִיעַד בִּי בִּיהּ יְהוּה צֹר
 עוֹלָמִים: הַפִּי הַשֵּׁחַ יִשְׁבִּי מְרוֹם קְרִיָה
 נִשְׁגָּבָה יִשְׁפִּילָנָה יִשְׁפִּילָה עַד־אָרֶץ יִגְיעָנָה
 עַד־עָפָר: וְתִרְמָסְנָה רֶגְלִי רֶגְלִי עֲנִי פַעְמִי
 עַד אֶרֶץ יִמְטִינָה עַד עָפָר: וַיְדוּשׁוּנָה רֶגְלִי צְדִיקָיָא פְּרַסַת עֲנוּתֵינִיא חֲשִׁיבִי עִמָּא:

על מימרא דיי לעלם
 ולעלמי עלמאי בכו
 התפרקון במימר דחילא
 דיי תקופ עלמאי: הארי
 אמאיך יחבי רומא קריא
 תקיפא ימאכינה וירמינה
 עד ארעא ימטינה עד עפרא:
 וידושונה רגלי צדיקאי פרסת ענותיניא חשיבי עמא:

רש"י

(ד) כי ביה ה' כי יש למנוח עליו שהוא למילא דה' סלע וזכר מחסה עולמים: (ה) יושבי מרום. זור
 וסאכ אלנות: (ו) רגלי עני. מלך המשיח, שנאמר צו עני ורכב על חמור (זכריה ט ט): פעמי דלים. ישראל
 שהיו דלים עד הנה:

מצודת דוד

ועוה"ב, והכל בא ממנו יתברך: (ה) כי השח. הוא
 השפיל האומות אשר ישבו ברום המעלה: קריה. וכן
 השפיל כל קריה חזקה: ישפילנה. וכן ישפיל אותה
 עוד עד הארץ ועד העפר, וכפל הדבר במלות שונות
 לפי מרבית ההשפלה: (ו) תרמסנה רגל. הרגל תרמס
 שהמה מוכנעים כעני ואביון: פעמי דלים. כפל הרבר
 במלות שונות:

מצודת ציון

יצרנה כאישון עינו (תנ"ס לז י): ד) עדי עד. עד עולם.
 וכן שוכן עד (לקמן ט ט): צור. ענין תווק: ה) השח. ענין
 השפלה: מרום. מלשון רום וגובה: קריה. עיר: נשגבה.
 חזקה: ו) תרמסנה. ענין דריכה: פעמי. רגלים שפוסעים
 בהן. כמו הרימה פעמיך (תהלים עג ג):
 אותה. וחזר ופירש לומר רגלי עני תרמוס, והם ישראל
 במלות שונות:

רד"ק

שאתם בית ישראל בטחתם בו, כי השח והשפיל
 שונאיכם, שהיו יושבי מרום קריה נשגבה, וכל קריה
 נשגבה מהם השפיל. או אמר על קריה מיוחדת מהם,
 והוא ישפילנה וגו', הכפל לחזק הענין: (ו) תרמסנה.
 אחר שתפול לארץ תרמסנה רגל. ואיזה רגל, רגלי
 עני, והם ישראל: פעמי דלים. כפל הענין במלות
 שונות כמנהג. רוצה לומר שירמסו ישראל גאותם
 וגאונם, ויהיו אדונים עליהם, תחת אשר היו עבדים
 תחתיהם:

ויהיה כפול, כלומר בכל העולמים בטחו בו, וכן
 תרגם יונתן לעלם ולעלמי עלמאי: כי ביה ה' צור
 עולמים. כי בו ראוי לבטוח, כי הוא צור עולמים,
 פירוש חזק הזמנים כולם. וצור תואר, וכן הצור תמים
 פעלו (דברים לב ד). ויש לפרש צור שם, ופירושו כי
 הוא חזק העולמים, ועל דרך זה חי העולמים, ופירוש
 ביה ה', הראשון שם תואר מורה על היות העולם
 מאתו, והשני יוד"ה ה"א וי"ו ה"א שם העצם: (ה) כי
 השח. בזה תראו כי טוב לחסות ולבטוח בו, לפי

מדרשי חז"ל

הקב"ה, אחד בה"י ואחד ביו"ד. ואינו יודע אם העולם
 הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד
 והעולם הבא בה"י, כשהוא אומר אלה תולדות השמים
 והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם, הוי
 אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד. ומפני מה ברא
 העוה"ז בה"י, מפני שה"י דומה לאכסדרה שכל הרוצה
 לצאת יצא. רבנן אמרי: מאי טעמא תליא כרעא דה"י, דאי
 הדר בחשוכה מעיילין ליה וכו'. ומפני מה נכרא העוה"ב
 ביו"ד, מפני שהצדיקים שבו מועטין. (מנחות כט:).
 (ו) רגלי עני פעמי דלים. "פעמים" אין פעמים אלא
 רגלים, וכן הוא אומר תרמסנה רגל רגלי עני פעמי
 דלים. (תניגה ג).

פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, אל תיקרי
 שומר אמונים אלא שאומרים אמן. (שבת קיט:).
 קמן מאימתי בא לעולם הבא וכו', תנא משום רבי מאיר:
 משעה שיאמר אמן, שנא פתחו שערים ויבוא גוי צדיק
 שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן.
 (סנהדרין קי:).
 (ד) כי ביה ה' צור עולמים. בעא מינה רבי יהודה
 נשיאה מר' אמי מאי דכתיב בטחו בה' עדי עד כי ביה
 ה' צור עולמים, אמר ליה: כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי
 לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא. אמר ליה: אנא הכי
 קא קשיא לי, מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה, אלא
 כדדריש רבי יהודה ב"ר אלעאי אלו שני עולמות שברא

נושאי הפרק

(יט) תפלה על תחיית הצדיקים בזמן הגאולה.
 (כ"א) ציווי ה' להסתתר ולשוב בתשובה עד יעבור זעם.

ובגין דא כד ישראל בעאן בעותין למלכא, אמרין לה (ט"ו ו ב) אנה
הלך דודך, דאתמר ביה ברח דודי, אנה פנה דודך ונבקשנו
עמך, בכמה בקשות דצלותין ובעותין, דבגינך איהו נחית עלן, דלא
זו מנא אלא בגין דלא נהגנא יקרא בך, דבגינך הנה אסיר עמנא
פל שית יומין, הדא הוא דכתיב (יחזקאל מו ב) יהיה סגור ששת ימי
המעשה, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, דהכי איהי שכינתא
סתימא עמיה ביומא דחולא, פשושה דאיהי אטימא, וביומא דשבתא
וביומא דחדשא וביומין טבין אתפתחת, לקבלא ריחין ובוסמין,
ולירתא נפשין וענוגין לבנייהו.

ווי לון לבני נשא, דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא,
ושכינתא אסירת עמהון, ואתמר בה אין חבוש מתיר את עצמו
מבית האסורים, ופורקנא דילה דאיהי תשובה אימא עלאה, איהי
תלוא בידיהון, דחמשין פרעין דחירו עמה, לקבל חמשין זמנין
דאדבר יציאת מצרים באורייתא, דא הוא (שמות ג י) ויפן כ"ה וכ"ה,
באלין חמשין אתוון דמיחדין ליה בכל יומא פעמים שמע ישראל,
דאית בהון כ"ה וכ"ה אתוון, וירא פי אין איש דאתער לה בגויהו.

ואיהי משגיח מן החלונות, דאתמר בהון חלו נא פני א"ל ויחננו,
להחיא דאתמר בה (במדבר י"ג) א"ל נא רפא נא לה, דאסותא
בידיה, דאיהו יד פשוטה לקבל שבים, (שמות ג י) וירא פי אין איש,
ואיהי (שופטים ה כח) בעד החלון נשקפה, ותיבב בתרועה דאיהי יבבא,
דאתמר בה (בראשית טו ו) ויפתח נח את חלון התבה אשר עשה, ודא
יום הפפורים דתיבת נח היא אימא עלאה, חלון דילה הוא עמודא
דאמצעיתא, דביה אור, ותורה אור, ואיהו אור הגנוז. L

ויפן פה וכה, מציין מן החרפים, אלו עשרת ימי תשובה, וירא
פי אין איש, ועוד משגיח מן החלונות אלן חלונות דבי
כנישתא, דאבא ובנוי אינון בבית (הכנסת) אסירן, ואיהו בכל יומא
אשגחתייה עליהו, ויהיב לון מזונא.

ויפן פה וכה, אם אית מאן דיתער בתיובתא לתברא בית (נ"א בה)
אסורין דלהון, הדא הוא דכתיב (ישעיה מע ט) לאמר לאסורים

צאו, ולא
איש לדרו
מקצהו, בו
דאלין דא
אמת, שנא
הב הב לנו
נפש כפלג
אנפין, דל
בריה הוא
דאתמר ב

ועוד אי
דא
אית מאן
עלאה, דא
ע"ב) דא
(מסילס קב ב)
דאם של
(שמות כא יב),

יהן פל
פי ה
דא גלגול
תלת לבו

ובאלין ו
! בהון (ס)
וירא הא
והנה הס

ספר תיקון גמור
מקצ
גוג"ל ל דניאל ברי